ברטנורא על מסכת אהלות

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **שנים טמאים במת אחד טמא טומאת שבעה.** כולה מתניתין מפרש לה ואזיל:

אדם הנוגע במת, טמא טומאת שבעה. דכתיב (במדבר י״ט:י״א) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים, לפי שהוא נעשה אב הטומאה, שהמת אבי אבות הטומאה הוא:

אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. דכתיב (שם) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב, לפי שהוא נעשה ולד הטומאה וכל ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב. אבל חכמים גזרו על הנוגע בטמא מת בעודו מחובר למת שיהיה טמא שבעה:

ב **כלים הנוגעים במת וכו׳** בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים מיטמאין כמת עצמו, דכתיב (שם) בחלל חרב או במת, חרב הרי הוא כמת, והוא הדין לשאר כל הכלים. הלכך כלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות, וכלים בכלים אב הטומאה, דלעולם אין הכלים שניים נעשים כראשונים:

השלישי בין אדם בין כלים. נעשים ראשונים ומיטמאין טומאת ערב:

ג **כיצד ארבעה.** כלים הנוגעים במת, אבי אבות כמותו. ואדם בכלים, אב הטומאה. וכלים באדם, נמי אב הטומאה כאדם עצמו, דכתיב (במדבר ל״א:כ״ד) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם, הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא הכלים טומאת שבעה:

הרביעי בין אדם בין כלים. נעשים ראשונים. והוא הדין דבכיצד שלשה הוה מצי למתני אדם הנוגע במת וכלים באדם טמאים טומאת שבעה, השלישי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב. אלא מסיפא ארבעה טמאין במת שמעינן לה, דאפילו אדם בכלים שנגעו במת וכלים באדם קתני טומאת שבעה, כל שכן אדם במת עצמו וכלים באדם דאיכא טומאת שבעה:

שפוד. כמין עמוד של מתכת תקוע באמצע האוהל ובראשו קושרין האוהל:

אין האוהל מתחשב. לפי שאין האוהל מטמא השפוד, לפיכך אינו נחשב במנין סדר הטומאות, אלא כל המונח באוהל המת כנוגע במת עצמו, ואין כאן אלא ארבעה. אי נמי, אפילו אין השפוד בתוך האוהל אלא שנוגע באוהל מבחוץ אפילו הכי אין האוהל מתחשב במנין סדר משנתנו. והכי מוכח לקמן בפרק סגוס עבה במשנת טבליות של עץ:

ד **שהכלים שלשה.** כגון כלים שנגעו במת וכלים בכלים ועוד כלים שלישים בשניים, כולן טמאין:

והאדם שנים. כגון אדם במת ואדם שני בזה האדם שנטמא במת. אבל אדם השלישי בשני, טהור:

שהוא באמצע. כגון כלים ואדם וכלים, דהרביעי בין אדם בין כלים מיטמא טומאת ערב, כדשמעינן ממתניתין דלעיל:

ה **מטמא בגדים.** כל זמן שלא פירש, דכתיב (ויקרא ט״ו:ז׳) והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו, אלמא שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו בזב:

ואין בגדים הנוגעים בזב מטמאין בגדים. לפי שהזב אב הטומאה והבגדים הנוגעים בו נעשים ראשון ואין מטמאין בגדים אחרים, שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה:

שהבגדים הנושאין את הזב מטמאין אדם. כגון משכב ומושב של זב מטמאין אדם, לפי שהן נעשים אב הטומאה כזב עצמו, דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב:

ואין אדם הנושא את הזב מטמא אדם. ואפילו בשעה שהוא נושא אותו קודם שפירש, שאינו אלא ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא אדם:

ו **עד שתצא נפשו.** דכתיב (במדבר י״ט:י״ג) כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות. למדך הכתוב שאינו מטמא עד שימות:

מגויד. מחותך. לשון גודו אילנא (דניאל ד׳):

זוקק ליבום. כל זמן שהוא גוסס יבמתו אסורה להנשא:

ופוטר מן היבום. אם מת והניח בן גוסס, אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום:

ומאכיל בתרומה. את אמו, אם היא בת ישראל שנישאת לכהן:

ופוסל. את אמו מן התרומה, אם בת כהן לישראל היא:

וכן בהמה וחיה אין מטמאין. טומאת נבילות, עד שתצא נפשם:

כזנב הלטאה. כלומר למה פרכוס זה דומה, לזנב הלטאה:

ז **האיברים.** צריך שיהיה בהם בשר וגידים ועצמות, ובכך הוא נחשב אבר. ומיירי בין באבר שנתלש מן החי בין באבר מן המת:

ח **פיסת הרגל.** כף הרגל היא הפרסה:

ששה בכל אצבע. לחמש אצבעות, היינו שלשים:

קרסול. תרגום כרעיים, קרסולין. מקום חיבור הרגל והשוק:

קטלית. למעלה בראש הירך:

בקנה. עצם המחובר ליד. מלשון קנה המדה, שבו מודדים האמה:

מרפק. קוד"ו בלע"ז:

מאה ואחד מזה. שכל מה שמנה עד עכשיו מצד אחד מהגוף הוא, כגון יד אחד ורגל אחד ודופן אחת:

מפתח של לב. הוא החזה. שמפני תנועת החזה מנשב הריאה על הלב, נמצא החזה פותח דרך שממנו יכנס האויר ויצא ללב:

בנקוביו. הביצים וגיד האמה:

בשר כראוי. כדי שיעלה ארוכה ויבריא, אם היה מחובר באדם חי:

ואין מטמאין באוהל. לפי שטומאת אוהל אינה אלא או באדם שלם כדכתיב (במדבר י"ט:י"ד) אדם כי ימות באוהל, או באבר הדומה לאדם כדכתיב (שם) בעצם אדם, מה אדם יש בו בשר וגידים ועצמות ומטמא באוהל, אף אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות מטמא באוהל:

פרק ב

א **אלו מטמאין באוהל, המת וכזית מן המת.** ואי קשיא, כזית מן המת מטמא מת עצמו לא כל שכן, הא מלתא מתרצה בגמרא בנזיר [דף נ"ט]. לא נצרכא אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין שאין בו כזית בשר:

נצל. בשר המת שנימוח ונעשה כמין ליחה סרוחה:

מלוא תרוד. כף ושיעורו מלא חפניים:

רקב. גופו של מת כשכלה לחותו ונעשה כמין עפר. ואין מלוא תרוד רקב מטמא אלא מן המת שנקבר ערום בארון של שיש ומכוסה בכיסוי של שיש, עד שנודע בודאי שאין בו תערובת רקבון של בגד או של עץ או עפר אחר. אבל מת שנקבר בכסותו או בארון של עץ או בעפר, אין לו רקב. וכן מת שנקבר חסר אבר אין לו רקב:

השדרה והגולגולת. אע"פ שאין בהם בשר מטמאים באוהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהם, דכתיב בעצם אדם, עצם שניכר בו שהוא של אדם:

אבר מן המת ואבר מן החי. דכתיב (במדבר י"ט:ט"ז) בחלל חרב או במת, אבר שהבדילתו החרב מן החי הרי הוא כמת:

ורובע עצמות. רובע הקב של עצמות:

מרוב המנין או מרוב הבנין. רבותי פירשו, שהן מועטין מהיות בהן רוב מנין ורוב בנין, דאע"פ שאין בהן לא רוב המנין ולא רוב הבנין מטמאין:

ורוב בנינו ורוב מנינו. רוב בנין הגוף, או רוב מנין העצמות אע"פ שאינו רוב בנין הגוף, מטמאין, ואע"פ שאין בהן רובע. ורוב בנינו, כגון השוקים והירכים והצלעות [והשדרה]. ורוב מנינו, כגון ראשי אצבעות הידים והרגלים וכיוצא בהן, ובלבד שיהיו קכ"ה אברים, מטמאים:

ב **רביעית דם.** שיצא כולו לאחר מיתה:

ורביעית דם תבוסה. שיצא מקצת רביעית מחיים ומקצת לאחר מיתה. ולקמן בפ"ג [משנה ה'] מפרש לה:

תבוסה. לשון מתבוססת בדמיך (יחזקאל ט"ז:ו'). ורביעית דם שיצא כולו לאחר מיתה, דאורייתא, דכתיב במת בנפש. אבל דם תבוסה אינו אלא מדרבנן. ותני דאורייתא ותני דרבנן:

ממת אחד. ולא משני מתים. קסברי רבנן, יש אם למסורת ועל כל נפשות מת לא יבא (ויקרא כ"א:י"א), נפשת כתיב חסר:

ר' עקיבא אומר משני מתים. חצי רביעית ממת זה וחצי רביעית ממת אחר, מטמא באוהל. דסבר יש אם למקרא, נפשות מת, משמע שתי נפשות ושיעור אחד, מדלא קאמר נפשות מתים. ואין הלכה כר' עקיבא:

ר' עקיבא אומר כל שהוא. כשם שטמא בעצמות רוב מנין ורוב בנין אע"פ שאין בו רובע הקב שהוא שיעור המיוחד לעצמות, כך טמא בדם הקטן שיצא כולו אע"פ שאין בו רביעית שהוא שיעור המיוחד לדם:

וחכמים אומרים רביעית. אם אמרת בעצמות שבידוע שכולו לפניך, תאמר בדם שאני אומר נשתיירה ממנה טפה כל שהוא ולא יצא כולו. והלכה

כחכמים:

כזית רמה. שנולדה בבשר המת:

מטמא כבשרו. דרמה היוצאה מן המת אפילו חיה, כבשר המת היא חשובה, משום דאדם מחיים אקרי רמה, דכתיב (איוב כ״ח) אף כי אנוש רמה:

וחכמים מטהרים. והלכה כחכמים:

אפר שרופים. אדם שנשרף ונעשה אפר ולא נתערב בו מאפר עצים:

שעורו ברובע. קב אפר, מטמא:

וחכמים מטהרים. והלכה כחכמים:

עפר קברות. עפר שמעורב בו דם וליחה של מת. ומלא תרווד ועוד טמא, לפי שאי אפשר למלוא תרווד ועוד שלא יהיה בו מלוא תרווד רקב דאמר לעיל שהוא טמא. והכי נמי מיירי במת שנקבר ערום בארון של שיש שאין עפר אחר מעורב בו:

ר׳ שמעון מטהר. ואין הלכה כר׳ שמעון:

אינו חיבור לטומאה. ואם האהיל על מקצתו אינו כאילו האהיל על כולו. וכן לענין מגע:

ג **עצם כשעורה.** מטמא במגע ובמשא. דכתיב (במדבר י״ט:ט״ז) ועל הנוגע וגו׳, ושם לא נאמר בעצם אדם. ללמד על עצם כשעורה שמטמא במגע אע״פ שאינו ניכר שהוא של אדם. אבל באוהל, אדם כי ימות באוהל כתיב. ובעצם לענין טומאת אוהל, בעינן שיהא ניכר שהוא של אדם, שהרי במקום אחר הוא אומר בעצם אדם:

וארץ העמים. כל חוץ לארץ קרי ארץ העמים. והכא מיירי בגוש עפר שבא מחוץ לארץ שהוא מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באוהל. אבל הנכנס לארץ העמים, אפילו לא נגע ולא נשא כגון שהיה רוכב על סוס, טמא, דעל אוירה של ארץ העמים נמי גזרו:

בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר ונשברו עצמות המת ונדושו בעפר אותו שדה. ופרס מלשון פרוסה. הלוא פרוס לרעב לחמך (ישעיהו נ״ח:ז׳):

כמה חסרון בשדרה. ולא יטמא באוהל, אלא במגע ובמשא:

כמלוא מקדח. מלוא רוחב הנקב שנוקבין במרצע:

כדי שינטל מן החי וימות. ושיערו חכמים בחסרון כסלע:

בקטן של רופאים. במרצע קטן שהרופאים פותחים בו הנגעים:

בגדול של לשכה. ושיערו חכמים שהוא נקב כפונדיון:

ד **הגולל.** אבן גדולה ורחבה שסותמים בה פי הקבר מלמעלה. מלשון וגללו את האבן (בראשית כ״ט:ג׳):

והדופק. שתי אבנים גדולות אחת מצד זה ואחת מצד זה שהגולל נשען עליהן:

מטמאין במגע ובאהל. דכתיב (במדבר י״ט:י״ח) ועל הנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר, מה מת מטמא במגע ובאוהל אף קבר מטמא במגע ובאוהל:

ואינן מטמאין במשא. דדרשינן וכל אשר יגע על פני השדה (שם), לרבות גולל ודופק, וכתיב וכל אשר יגע, משום מגע הוא מטמא ואינו מטמא משום משא:

אם יש תחתיהן עפר קברות. מטמא כשמסיטן, משום עפר הניסט עמהן דמטמא במשא משום תפוסה של מת. והלכה כר׳ יהושע:

דופק דופקין. אצל אבן הדופק מניחין לפעמים אבן אחרת להחזיקה ואין הגולל נשען עליה, והיא נקראת דופק דופקין:

ה **ואלו אם חסרו טהורים.** דלית בהן כשיעור:

כזית מן המת. שכן הוא תחלת יצירתו של אדם בכזית:

ורביעית דם. הואיל ובתחלת ברייתו של קטן אין בו פחות מרביעית דם:

ואבר מן החי שחסר עצמו. אפילו קולית גדולה שחסר ממנה עצם כל שהוא לא מטמא משום אבר מן החי. אבל אם חסר מבשרו, לעולם הוא מטמא עד שיחסר מכדי להעלות ארוכה. ואבר מן המת, כזית בשר הפורש ממנו, טמא. ועצם כשעורה הפורש ממנו נמי טמא:

ו **השדרה והגולגולת משני מתים.** חצי חוליות השדרה ממת זה וחצי חוליות השדרה ממת אחר. וכן הגולגולת:

ואבר מן החי משני אנשים. חצי אבר נתלש מחי זה וחצי אבר כזה נתלש מחי אחר, ונראין כאבר אחד:

וחכמים מטהרין. מטומאת אוהל. אבל מטמאין במגע ובמשא משום עצם כשעורה. והלכה כחכמים:

ז **שנדקדקו.** שנשחקו. לשון ושחקת ממנה הדק (שמות ל׳:ל״ו):

ר׳ שמעון מטהר. מכל טומאה. ואינם מטמאין לא במגע ולא במשא ולא באוהל:

וחכמים מטמאין. בשלשתן, דהא איכא רובע:

אבר מן החי שנחלק לשנים טהור. ואפילו חזר וחיברו דאין חיבורי אדם חיבור:

ניטל חצאים. שניטל מן החי לחצאים ולא ניטל ממנו אבר שלם כאחד, דלא הוה ביה שיעורא מעולם. ואין הלכה כרבי יוסי:

פרק ג

א **כל המטמאין באוהל.** האמורים לעיל בריש פרק ב׳:

שנחלקו. שיעוריהן לחצאין:

והכניסן. כשהן מחולקים:

לתוך הבית. דהיינו לתוך אוהל אחד:

רבי דוסא בן הרכינס מטהר. דסבר לא מצטרפי לכשיעור:

הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבילה. פתח באוהל ומפרש בנבילה, לומר לך דכי היכי דסבירא ליה לרבי דוסא שאין מצטרפין לטומאת אוהל, הכי נמי סבירא ליה דאין מצטרפין לטומאת מגע ומשא, בין במת בין בנבילה:

הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית. שהמאהיל על המת, טמא כאילו היה עם המת באוהל. ובגמרא בפרק העור והרוטב מוקי הנך מאהיל דרישא בטומאה רצוצה, שאין בין הטומאה ובין האוהל פותח טפח, ומשום הכי חכמים מטמאין, דכולה נגיעה היא. וסיפא דאמר אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו וכו׳ דמודו רבנן דטהור, מיירי כשיש פותח טפח בין הטומאה ובין האוהל, דבהא מודו רבנן דאין מצטרפין, דנגיעה ואוהל שני שמות הן, וכל שהן משני שמות אין מצטרפין. ור׳ דוסא סבר דאפילו בטומאה רצוצה אין מצטרפין, ולא אפילו למגע ומגע. ואין הלכה כר׳ דוסא:

אמר ר׳ מאיר אף בזו ר׳ דומא מטהר וחכמים מטמאין. ר׳ מאיר פליג אתנא קמא דאמר דכשיש פותח טפח בין הטומאה ואוהל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין, ואמר איהו דאף בזו פליגי רבנן על ר׳ דוסא ואמרי דנגיעה ואוהל חד שמא הוא, הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר׳ מאיר:

חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית:

והמשא עם האוהל. שהסיט חצי זית והאהיל על חצי זית:

משם אחד. כגון מגע ומגע משא ומשא אוהל ואוהל:

ב **מלא תרווד רקב.** דאמרן לעיל בריש פרק ב׳ שהוא מטמא באוהל:

שנתפזר לתוך הבית. ונתערב בו עפר כל שהוא:

ור׳ שמעון מטהר. דסבר סופו כתחילתו, מה תחילתו אם נקבר המת בתכריכים או בארון של עץ, אין לו רקב, דבעינן שלא יהיה דבר נגלל עמו, אף סופו לאחר שנעשה רקב אם נתערב עמו דבר אחר אינו מטמא. ואין הלכה כר׳ שמעון:

אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם. וכיצד משערין אותה, מביא מים במדה ומכבסה בהן ומביא מים אחרים כמדתן ונותן בהן רביעית דם, אם היה מראיהן שוה הרי שזו טמאה, ואם לאו טהורה:

ג **נשפך באויר.** בתוך הבית:

אם היה מקומו קטפרס. אם המקום שנשפך בו הדם היה מדרון:

והאהיל. אדם על מקצתו:

טהור. דקטפרס אינו חיבור:

היה אשבורן. מקום המכונס כמו בתוך גומא:

או שקרש הדם ואפילו קטפרס, הוי חיבור וטמא, ואפילו האהיל על קצתו:

נשפך על האסקופה. כמין אצטבא שלפני פתח הבית:

והיא קטפרס בין מבפנים. שמשפע לצד פנים:

בין מבחוץ. שמשפע לצד חוץ:

והבית מאהיל. על מקצתו, טהור כל מה שבבית מטומאת אוהל, אע״פ שסופו של דם לירד לפנים, דאינו חיבור:

חוץ מן השינים והשער והצפורן. דכתיב (במדבר י״ט) בעצם, מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף, אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף. יצאו שינים שלא נבראו עמו, יצאו שער וצפורן שגזען מחליף:

ד **הבית טמא.** כל מה שבתוכו טמא, שהרי מאהיל על השער המחובר למת:

עצם שיש עליו כזית בשר. העצם נחשב יד לבשר:

תחובים בידי אדם. שלא היה הבשר מחובר לעצם מעיקרו, אלא אדם תחבו לשם כדרך שתוחבים הבשר בשפוד:

ה **איזהו דם תבוסה.** אמתניתין דלעיל דפרק ב׳ [משנה ב׳] קאי, דקתני רביעית דם תבוסה טמא, וקמפרש הכא איזהו דם תבוסה:

שמינית בחייו ושמינית במותו. מצטרפים לרביעית:

רביעית בחייו ורביעית במותו. שנתערבו ונטל מן התערובת רביעית, זהו דם תבוסה. אבל שמינית בחייו ושמינית במותו, לא:

זה וזה. דר׳ עקיבא ודר׳ ישמעאל:

כמים. ואינן מטמאין:

ואיזהו דם תבוסה. שטמא:

צלוב שדמו שותת. ויורד בלא הפסק, מפני שטיפה של מיתה מעורבת בו. אבל נוטף, שיורד טפה אחר טפה, קמא קמא בטיל וטהור:

רבי יהודה אומר לא כי. כלומר לא כן הדבר:

אלא השותת טהור. שאני אומר אותה טפה שהנשמה תלויה בה עמדה לה על גבי העץ שהוא תלוי בו, ואין בדם זה אותה טפה אחרונה של מיתה:

והמנטף טמא. ולא אמרינן קמא קמא בטל, דסבר רבי יהודה אין דם מבטל דם. והלכה כרבי עקיבא:

ו **כזית מן המת פתחו בטפח.** המת בבית ולו פתחים הרבה, כל הכלים המונחים בחלל הפתחים תחת המשקוף של פתח מבחוץ, אע״פ שהפתחים נעולים ויש הפסק בין אוהל המת לאוהל הכלים, כולן טמאין. דגזרו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך יציאת טומאה שסופו של מת לצאת דרך שם, וכשאין יודעים באיזה מקום יוציאוהו, כולן טמאין. ואם יש כזית מן המת בבית וחשב להוציאו בחלון שיש בו פותח טפח, מציל על כל הפתחים הנעולים, כיון שיודע המקום שסופה של טומאה לצאת דרך שם. ואם הוא מת שלם וחשב להוציא דרך חלון שיש בו ארבעה, מציל על כל הפתחים הנעולים, דבשיעור ארבעה טפחים שיערו חכמים שראוי להוצאת המת:

אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח. אפילו מת שלם טומאה יוצאה דרך חלון כל זמן שהוא פתוח, ומטמא הכלים שבבית שבצדו אם יש בחלון פותח טפח:

גדול מכזית כמת. דוקא כזית מצומצם פתחו בטפח. אבל יותר מכזית דינו כאילו היה מת שלם, ואין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ארבעה:

רבי יוסי אומר השדרה והגולגולת שבבית דינו כמת שלם, ואם חשב להוציאן דרך חלון אין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ארבעה. וכן הלכה:

ז **טפח על טפח על רום טפח.** דף שהוא רחב טפח על טפח וגבוה מן הארץ טפח, ומאהיל על כזית מן המת ועל הכלים, מביא את הטומאה על הכלים:

מרובע. שאם היה רחבו פחות מטפח אע״פ שהיה ארכו שני טפחים, לא אמרינן שים מה שיתר על ארכו ברחבו ורבעהו, להכי קתני מרובע, שצריך שיהא ברחבו טפח ובארכו טפח:

כיצד. כלומר כיצד חוצץ בפני הטומאה:

ביב שהוא קמור. חפירה בקרקע ומקורה, והיינו קמור, ושם יורדים שופכים שבבית ומשם יוצאים לרשות הרבים:

יש בו פותח טפח. דהיינו טפח על טפח ברום טפח בביב עצמו:

וביציאתו. בפתח הביב שממנו יוצאין המים לרשות הרבים:

טומאה בתוכו. כזית מן המת בתוך הביב. דכזית מן המת פתחו בטפח:

הבית טהור. שהטומאה יוצאה דרך פתח הביב היוצא לרשות הרבים. והיינו דקתני חוצץ בפני הטומאה:

טומאה בבית מה שבתוך הביב טהור. דאין דרך טומאה להכניסה דרך פתח הביב, שדרך הטומאה להוציאה דרך פתח הבית ולא להכניסה לביב:

ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא. דטומאה עולה מן הביב לבית כיון שאין לה דרך לצאת דרך פתח הביב היוצא לרשות הרבים, דכל פחות מטפח אין הטומאה יוצאה:

אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. לחנם נקט ואין ביציאתו פותח טפח, דכיון דאין בו פותח טפח, על יציאתו לא חיישינן, דכאילו אין שם חלל כלל דמי והרי הביב נחשב כקרקע הבית, ואמרו חכמים כל אשר באוהל יטמא, לרבות קרקעיתו של בית כמוהו עד התהום:

אחד חור שחררוהו מים. האי פותח טפח שמביא את הטומאה, לא שנא אם נעשה החור הזה על ידי מים או שנקבוהו שרצים:

או שאכלתו מלחת. לשון ארץ מלחה. כמין עפר לבן דומה למלח ומתאכל ונופל ונעשה חור מאליו:

מרבך של אבנים. אבנים גדולות ערוכות וסדורות זו על זו, ופעמים שהאחת סדורה על גבי שתים והתחתונות מפורדות זו מזו ויש שם אוהל טפח:

סואר של קורות. קורות ערוכות זו על זו ועומדות לבנין, ופעמים שיש ביניהן אוהל טפח:

כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אוהל. דיליף אוהל אוהל ממשכן, מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם:

בשקיפים. תרגום סעיפי הסלעים, שקיפי כפייא:

ובסלעים. בנקיקי הסלעים. ושקיפי ונקיקי הסלעים אחד הן, אלא שזה נעשה על ידי מטר וזה נעשה מאליו. ואע״ג דלא נעשו בידי אדם מודה בהם רבי יהודה, דלא יליף גזירה שוה דאוהל אוהל ממשכן אלא לפותח טפח בלבד, אבל ביותר מטפח, כגון מלא אגרוף, אמרינן בסוכה [ריש] פרק הישן. דמודה רבי יהודה שאפילו נעשה מאליו מביא את הטומאה. וכן בשקיפים ובסלעים. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ד

א **מגדל שהוא עומד באויר.** מגדל עץ שיש לו דפנות והדפנות עצמן יש חלל בעוביין כגון חורין המפולשין פתוחים לפנים ולחוץ אלא שאין בהן פותח טפח, ורגילים להצניע שם מחטין וצנוריות וכלים קטנים:

שהוא עומד באויר. תחת אויר השמים, כגון דקאי בחצר:

טומאה בתוכו. בחלל המגדל עצמו:

כלים שבעוביו. בעובי חלל הדפנות:

מחצה למחצה. מחציו של עובי מגדל ולפנים כלפנים, מחציו ולחוץ כלחוץ. בין שהטומאה במגדל וכלים בעוביו, בין שהטומאה בעוביו וכלים במגדל. ואין הלכה כר׳ יוסי:

טומאה בתוכו. בתוך המגדל:

הבית טמא. אע״פ שדלתותיו מגופות. כדמפרש טעמא שדרך הטומאה לצאת משם לבית:

טומאה בבית מה שבתוך המגדל טהור. והוא שדלתותיו מגופות. דאי פתוחות, לא גרע מחלון שבין שני בתים. וטעמא דמה שבתוך המגדל טהור, שאין דרך לטומאה שבבית להכניסה במגדל:

אם יש שם פותח טפח. בין שולי המגדל לארץ או בין דופן המגדל לכותל או בין גג המגדל לתקרת הבית:

טמאים. מחמת טומאה שבבית. אבל אין שם טפח הוי מגדל כלבוד ואין טומאת הבית נכנסת שם:

טומאה שם הבית טמא. אם היתה טומאה בין שולי המגדל לקרקע הבית. או בין גג המגדל לגג הבית או בין דפנות המגדל לכותלי הבית, אף על פי שאין ביניהן פותח טפח הבית טמא, שאין המגדל מציל על הטומאה שתחתיו בתוך הבית שלא תטמא כל אשר בבית:

ב **תיבת המגדל.** רגילים לעשות תיבות קטנות בתוך מגדל של עץ, כדי להצניע בהם כלים ואוכלין ומשקים:

שיש בה פותח טפח. שיש בחללה פותח טפח, דלא הויא טומאה טמונה:

ואין ביציאתה. בחור פתחה אין בו טפח:

טומאה בתוכה הבית טמא. ואע״פ שפתחה קטן. כדמפרש טעמא, מפני שדרך טומאה לצאת, על כרחך סופה לצאת דרך פתח זה, לפיכך מטמא מיד דרך יציאתה:

מה שבתוכה טהור. הואיל ואין ביציאתה פותח טפח אינו מביא את הטומאה:

ואין דרך טומאה ליכנס. שאין סופו להכניס לה מת:

ור׳ יוסי מטהר. דשמא אין סופו לצאת דרך פתח זה שיהא בה שיעור טומאה שהרי יכול להוציאה לחצאים או לשורפה במקומה. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ג **היה.** המגדל עומד כולו בתוך הבית אלא שפתח התיבה לחוץ:

טומאה בתוכה הבית טהור. דמשום מאי איכא לטמוייה, הא טומאה ליכא דיש בה פותח טפח ולאו טמונה היא, ומשום. יציאה של טומאה נמי לא מטמיא דהא אין יציאתה לפנים בתוך הבית:

טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שאין דרך טומאה ליכנס שם:

מוכני. גלגל העשוי למגדל להוליכו ממקום למקום:

משוכה לאחוריו. מרוחקת מאחורי המגדל לצד הבית. שהמגדל עומד על הפתח והמוכני משוכה מאחריו לצד הבית בפנים, וטומאה שם בתוך המוכני כנגד קורות הבית. אע״פ שהבית מאהיל עליו.

הבית טהור. דנחשב מוכני כמגדל, והרי המגדל עומד בפתח ונפתח לחוץ. ושלשה אצבעות דנקט, למעוטי אם היתה משוכה טפי משלשה אצבעות דלא הוי כמגדל, דאין דרך להרחיק המוכני מן המגדל כולי האי:

בזמן שיש שם פותח טפח. דחלל המוכני שהטומאה בו פותח טפח, שלא תהא טומאה רצוצה דבוקעת ועולה:

ואינה יוצאה. שאין המוכני נשמטת לגמרי מן המגדל:

והמגדל בא במדה. שמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש. שכשהוא במדה זו אינו מקבל טומאה, וחוצץ בפני הטומאה. אבל בפחות ממדה זו, הוי כשאר כלים המקבלים טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה. וכל מגדל דתנינן בפרקין, במגדל הבא במדה מיירי:

פרק ה

א **תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו קמורה.** נקב העשוי בתנור שהעשן יוצא ממנו מונח חוץ לבית:

והאהילו עליו נושאי המת. כשהיו נושאים את המת לקברו האהיל המת על העין:

בית שמאי אומרים הכל טמא. קסברי טומאה נכנסת לתנור דרך עינו ויוצאה דרך פיה לבית:

התנור טמא והבית טהור. התנור שהאהיל המת על מקצתו טמא, והבית טהור, שאין הטומאה יוצאה דרך פיה:

ר׳ עקיבא אומר אף התנור טהור. דכיון דלא האהיל על התנור אלא על העין היוצא ממנו, אין התנור טמא. והלכה כבית הלל:

ב **ארובה.** כמין חלון שבגג הבית שהוא קרקעית העליה:

בכונס משקה. כשמשימים הכלי על המשקים נכנסים המשקין לתוכו דרך אותו הנקב:

הכל טמא. אם יש טומאה בבית, הקדירה וכל מה שבעליה טמא. שאין הקדרה מצלת, וטומאה עולה דרך ארובה שיש לה פותח טפח:

ובית הלל אומרים הקדירה טמאה. חומרא בעלמא היא שמחמירין בית הלל לטמא את הקדירה, דכר׳ עקיבא סבירא להו שהקדירה מצלת על הטומאה, וכגון שגב הקדירה פונה למטה אצל הטומאה, שאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו. והלכה כבית הלל:

ג **מצלת על הכל.** על כל מה שבעליה. שהיא חוצצת בפני הטומאה:

אינה מצלת אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס. בקדירה של עם הארץ מיירי. וטעמייהו דבית שמאי משום דכליו של עם הארץ טמאין הם אצל חבר, וכל כלי טמא אינו חוצץ בפני הטומאה. ולפי שעם הארץ מחזיק הכלים שלו בטהור, אמרינן ליה שהוא מציל על אוכלים ומשקין וכלי חרס שבעליה, דלנפשיה בלבד הוא דמטהרינן להו, שהרי החברים בדלים מהם וממגעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא. אבל שאר כלים שיש להם טהרה במקוה, אם תטהרם הרי הוא משאילם לחבר וישתמש בהם בטבילה לחודה בלא הזאה שלישי ושביעי:

ד **לגין.** של עץ או של מתכת שמונח בעליה זו שהקדירה מונחת על פי ארובה שלה:

הלגין טמא טומאת. שבעה. שאין הקדירה מצלת על כלי עץ וכלי מתכות כדאמרן:

והמשקים טהורים. שהקדירה מצלת על אוכלים ומשקים:

ואם פינה. המשקים הללו לכלי אחר שבאותה עליה, הכלי האחר מטמאן, שכל הכלים שבעליה טמאים, חוץ מכלי חרס. אבל הכלי הראשון שהיו המשקין בתוכו אינו מטמאן אע״פ שהוא טמא טומאת שבעה, שאם אמרת כן, א״כ אין הקדירה שבארובה מצלת על המשקין לעולם, ואנן אמרינן שהיא מצלת על אוכלין ומשקין:

האשה והעריבה טמאים. שאין הקדירה של חרס מצלת עליהן:

והבצק טהור. שהקדירה מצלת על האוכלים. ודוקא כל זמן שלא פירשה ממנה, אבל אם הגביהה שתי ידיה ממנה וחזרה ולשה, הרי זו מטמאה את הבצק:

ה **כלי גללים.** של צפיעי בקר:

כלי אבנים וכלי אדמה. כל הנך כלים, אפילו ביד עם הארץ טהורים. ואם מונחים על פי ארובה, מצילין על הכל אפילו על כלי שטף:

היה כלי טהור, לקודש ולחטאת. דהמנינהו רבנן לעמי הארצות על הקודש, כדי שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו, הלכך הכלי הטהור לקודש מציל על הכל אפילו לבית שמאי. וכן הן נאמנין על החטאת של אפר פרה, דכתיב (במדבר י״ט:ט׳) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת, הכל נאמנים על שמירתה:

מפני שהכלים טהורים. כגון כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שהן טהורים מלקבל טומאה. וכן כלי חרס שהן טהורין כשהן לקדש ולחטאת. אע״פ שהן של עם הארץ, נאמן, שעם הארץ נאמן לקודש ולחטאת כדאמרן.

כל אלו מצילין עם דפנות אוהלים. כלומר חוצצין בפני הטומאה כשהם מונחים במקום שיש דפנות לאוהלים, והאי ארובה שבין בית לעליה כדפנות אהלים חשיבא. אבל במקום שאין דפנות, אין מצילים, כדמפרש ואזיל:

ו **הבור והדות שבבית.** והמת בבית וכלים בבור ובדות, ויש גובה מחיצות סביבותיהן. בור ודות שניהן בקרקע אלא שבור בחפירה ודות בבנין:

וכפישה. סל גדול שכובשים בו הזיתים לכומרן והוא מחזיק ארבעים סאה או יותר. ואינו מקבל טומאה ונתונה על פי הבור והדות:

טהור. כל מה שבתוכן הואיל ויש שם מחיצות:

באר חלקה. שפי הבאר שוה לקרקע הבית ואין לו מחיצה סביב, דהשתא ליכא דפנות:

או כוורת פחותה. כגון כוורת גדולה שמחזקת ארבעים סאה, שאינה מקבלת טומאה. ופחותה, שאינה פקוקה בקש:

וכפישה נתונה עליה. על פי הבור או על פי הכוורת:

טמא. דאין מצילים אלא עם דפנות אוהלים, ובבאר אין דפנות, ודפנות הכוורת לאו דפנות אוהלים הן:

היה נסר חלק. דאין זה כלי:

או סרידה שאין לה גפיים. שאין לה מחיצות, דלא חשיבא כלי:

טהור. אם נתונים על באר חלקה או על גבי כוורת פחותה, מצילים וטהור, דדוקא כפישה שהיא כלי אינה מצלת אלא עם דפנות אוהלים, אבל נסר וסרידה שאין לה גפיים, דלאו כלים נינהו, מצילים בלא דפנות אוהלים. סרידה, כמין עריבה קטנה של עץ שהנחתום משתמש בה. גפיים, אוגניים ואוזניים:

חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן. הא דאין כלי מציל בבאר חלקה היינו בכלי שאין לו דפנות טפח, אבל אם יש לכלי דפנות טפח מציל על הבור אע״פ שאין דפנותיו בולטים כלל, והשתא קאמר דחצי טפח דכלי וחצי טפח דדופני הבור אין מצטרפים. וכפישה דאמרן לעיל שאם היא נתונה על באר חלקה אינה מצלת מיירי שאין בה דפנות טפח:

ז **כשם שמצילים מבפנים.** עם דפנות אוהלים כך מצילים מבחוץ עם דפנות אוהלים כדמפרש ואזיל:

על יתדות מבחוץ. סמוך לכותל שלא תהא משוכה מן הכותל [טפח] ואז חשובה אוהל להפסיק בין טומאה שתחתיה לכלים שעל גבה. ודוקא בכותל בית שנעשה כותל זה לאוהל נחשבת הכפישה גם היא אוהל להפסיק, אבל בכותל חצר וגינה שלא נעשה לאוהל לא תיחשב הכפישה אוהל להפסיק:

וקדירה תלויה בה. (מוכח בתוספתא שאם שפתי הקדירה משוכים) משפת הקורה ולחוץ בפותח טפח כולי עלמא לא פליגי דאינה מצלת, וכלים שבקדירה טמאים, ואי פי הקדירה מודבק בקורה, כולי עלמא לא פליגי דמצלת וטהורים. כי פליגי היכא דמשוכה מן הקורה וליכא פותח טפח. ר׳ עקיבא אומר מצלת וטהורים, וחכמים אומרים אינה מצלת וטמאים. והלכה כחכמים:

פרק ו

א **אדם וכלים נעשין אהלים לטמא.** אוהל שנסמך על ידי אדם או על ידי כלים נחשב אוהל לטמא כלים שתחתיו אפילו שלא כנגד הטומאה, כאילו נתונים באוהל המת:

אבל לא לטהר. דאין נחשבים אוהל לחוץ בפני הטומאה:

נדבך. אבן גדולה ורחבה. לשון נדבכין די אבן גלל:

כלים שעל גביו טמאין. שאינו חוצץ וכמאן דליתיה דמי, דאין עשוי אוהל לטהר:

כלים שתחתיו טמאים. דלטמא נעשים אוהלים:

ורבי אליעזר מטהר. בתרווייהו. דסבר נעשה אוהל לטהר וחוצץ בפני הטומאה. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

נתון על ארבעה כלים. אם היה הנדבך נתון על ארבעה כלים אפילו כלי גללים שאין מקבלים טומאה:

על ארבעה אבנים. שאינן כלים, נחשב אוהל לחוץ בפני הטומאה:

דבר שיש בו רוח חיים. חוץ מאדם:

ב **אחד מהן.** מאותם המלוים את המת לקוברו ולא מנושאי המטה. והוא הדין אם הגיף את הדלת אדם אחר, אלא אורחא דמלתא נקט:

הגיף את הדלת. כדי שלא תכנס הטומאה לבית בשעה שיעברו דרך אכסדרה שלפני הבית, דיש תקרה על גבה:

אם יכולה דלת לעמוד. בלא סמיכת מפתח, הוה ליה מפתח כמאן דליתיה והדלת חוצץ בפני הטומאה:

ואם לאו טמא. דכל דבר הנסמך בכלים אינו חוצץ בפני הטומאה, כדאמרן דאין אדם וכלים נעשים אהלים לטהר. והיינו טעמא דתבן, והיינו טעמא דגרוגרות, והיינו טעמא דטיח, משום דעמידתן על ידי כלים שהם חבית וקופה וקנקנים:

שהן נתונים בחלון. שיש בו טפח על טפח שמביא את הטומאה מבית לבית:

אם יכולים הגרוגרות והתבן לעמוד בעצמן. בלא חבית וקופה:

טהורים. שהכלים כמו שאינן, והגרוגרות והתבן מצילים. והוא שיהיו הגרוגרות שהסריחו ואינן ראויות לאכילה, וכן התבן מוסרח ואינו ראוי לאכילת בהמה ומבטל להו ואין דעתו לפנותן, ומשום הכי חייצי, דכל היכא דאין התבן והגרוגרות סותמים הכל, כגון הכא דאיכא מקום קופה וחבית, אי לא מבטל להו לא חייצי:

ואם לאו טמאין. ובלבד שתהא החבית אם היא של חרס פיה כנגד הטומאה ולפיכך אינה מצלת, שכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. אבל אם גב החבית כנגד הטומאה, חוצצת בפני הטומאה, שאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו:

בית שחצצו בקנקנים. ופיהן כלפי הטומאה, דעכשיו אין מצילים:

וטח בטיח. בין מבפנים בין מבחוץ:

אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור. שהטיח חוצץ בפני הטומאה:

ג **כותל שהוא לאויר.** שצדו אחד אויר העולם, וצדו האחר משמש את הבית, כגון כותל שמפסיק בין בית לחצר או בין בית לגינה:

והטומאה בתוכו. שנסדק הכותל ויש טומאה בחללו בתוך הסדק:

מחציו ולפנים. אם הטומאה מן החצי של כותל לצד הבית:

הבית טמא. כאילו היתה בתוך הבית, דההוא פלגא בתר בית שדינן ליה. והעומד בכותל למעלה אפילו עומד כנגד הטומאה:

טהור. דלאו כטומאה רצוצה חשיבה, ואינה בוקעת ועולה, דהא חשבינן לה כמונחת באוהל:

מחציו ולחוץ. לצד האויר, לא שדינן ליה בתר בית, ולפיכך העומד מלמעלה טמא כיון דלאו כמונחת באוהל היא הרי היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה:

מחצה למחצה. שהטומאה באמצע:

רבי מאיר מטמא. דשדינן ליה לכותל בתר בית ובתר אויר לחומרא:

וחכמים מטהרים. דלגמרי שדינן ליה בתר בית. והלכה כחכמים:

כל הכותל לבית. אפילו עומדת הטומאה בחצי של צד האויר הרי היא כאילו מונחת בתוך הבית:

ד **כותל שבין שני בתים.** כותל המפסיק בין שני בתים:

טומאה באחד מהן. באחד מן הבתים:

מעזיבה. תקרה המפסקת בין בית לעליה:

רבי יהודה אומר וכו׳ ואין הלכה כר׳ יהודה:

ה **טומאה בין הקורות.** בין קורות התקרה שהנסרים עליהן והמעזיבה על גבן. ומתניתין כר׳ יהודה דאמר כל מעזיבה לעלייה. והשתא קאמר שאם היתה טומאה בקורות שתחת המעזיבה ומחיצה שהיא דקה כקליפת השום חוצצת בין הטומאה לבית שאין הטומאה נראית בבית, אם יש במקום הטומאה פותח טפח. היינו שיש חלל טפח במקום הטומאה:

הכל טמא. הבית והעליה:

רואים את הטומאה כאילו היא אוטם. ואין יוצאה הטומאה לבית אלא בוקעת ועולה:

היתה נראית לתוך הבית. שאין תחתיה כקליפת השום:

בין כך ובין כך. בין יש בה פותח טפח בין אין בה פותח טפח:

ו **בית המשמש את הכותל.** המערות שתחת הקרקע כשחופרים כוך למת מצד זה וכוך למת מצד השני נמצא הכותל עשוי מאליו, משום הכי קרי ליה בית המשמש את הכותל שעל ידי החפירה נעשה הכותל, אבל בנין שעל גבי קרקע, הכותל גורם לבית שיהיה בית, ומשום הכי קרי ליה [לעיל משנה ג׳] כותל המשמש את הבית:

טומאה בבתים. בכוכין ובמחילות:

ועליהן כקליפת השום טהורן. דמפסיק לטומאה ואין דינם כדין כותל שבין שני בתים:

טומאה תחת העמוד. אם יש עמוד בתוך הכוך או בתוך המערה וטומאה תחתיו והיא רוצצת שאין בה טפח על טפח ברום טפח:

טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכל שכנגד הטומאה למעלה ולמטה טמא כדין כל טומאה מכוסה, ומן הצדדים טהור, והוא הדין לעמוד שבבית:

ז **פרח.** דבר בולט ורחב שיוצא בראש העמוד או באמצעו:

כלים שתחת הפרח טהורים. הכא איירי בעמוד העומד ברשות הרבים או בגינה וטומאה תחתיו, והפרח בולט מן העמוד טפח לחוץ ומאהיל על הכלים שתחתיו:

טהורים. דטומאה בוקעת ועולה, וכל שבצדדים טהור:

ר׳ יוחנן בן נורי מטמא. דפרח כעמוד, וכשהטומאה בוקעת חוזרת על הכלים שהפרח מאהיל עליהם. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

הטומאה והכלים שתחת הפרח. כגון שהפרח מאהיל על הטומאה ועל הכלים:

פותח טפח. שבולט הפרח חוץ לעמוד טפח:

פרדסקים. עמודים חלולים נתונים בכותל הבית ובהן חלונות חלונות ויש להן דלתות, וטומאה תחת אותן עמודים:

נפתח אחד מהן הוא והבית טמא. שהטומאה בוקעת בתוכו ויוצאה לבית. ואפילו הטומאה מחציו של כותל ולחוץ דאינו נידון כבית. אפילו הכי הבית טמא:

ורואין את הפרדסקין כאילו הן אוטם. כלומר אם הדלת נעול ולא נפתח רואין אותן כאילו אין שם חלל כלל, ואם טומאה תחתיהן נידון הכותל מחצה על מחצה, ככל הני דתנן לעיל מחציו ולפנים הבית טמא מחציו ולחוץ הבית טהור:

פרק ז

א **הטומאה.** שעל גבה. שעל גבי הכותל:

טמאות. שהכותל משמש להן וראשי קורות העליה תחובות בכותל והכותל גבוה והוי מחיצה לכל העליות שזו למעלה מזו. ודוקא כשמקום הטומאה טפח על טפח, דנחשב כל הכותל כקבר סתום ומביא את הטומאה לכל העליות, אבל אין שם טפח על טפח, בוקעת כנגדה, והצדדים טהורים. ואין הכותל נידון מחצה על מחצה כיון דאפילו סדק ליכא לצד העליות:

עליה אחת בנויה על גבי שני בתים. [שכותל זה מפסיק בין שני הבתים] ועליה בנויה על גבי שניהם:

היא טמאה. עליה הראשונה, שהכותל ההוא מגיע עד המעזיבה והטומאה בוקעת בה:

וכל העליות שעל גבה טהורות. דמעזיבה שעליה חוצצת:

כותל השונית. כותל הבנוי במקום שהים מגיע שם בעת שהולך וסוער:

טומאה בוקעת ועולה. אם יש טומאה תחתיו אין הכותל ההוא מטמא כל סביביו, לפי שאין שם חלל טפח:

נפש אטומה. ציון שבונים על הקבר, והוא אטום שבנוי על הטומאה עצמה ואין המת קבור בארון כדי שיהיה בו חלל טפח:

כקבר סתום. דמטמא כל סביביו במגע:

סמך לה סוכות. אנפש אטומה דלעיל קאי, דאמרינן הנוגע בה מן הצדדים טהור, ואם עשה לציון זה האטום סוכות כעין משקוף, הסוכה הזו טמאה, לפי שהיא דומה לאוהל המת:

ור׳ יהודה מטהר. כיון שהיא מן הצדדים. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ב **כל שפועי אהלים כאהלים.** שאם היתה טומאה תחת השיפוע אע״פ שאינה תחת הגג של האוהל, טמא, כאילו היתה מונחת תחת הגג:

וכלה עד כאצבע. מלמעלה לצד הגג. דלא חיישינן באוהל של טומאה אלא שיהא בתוכו אויר כשיעור טפח על טפח ברום טפח מרובע:

טומאה באוהל. רוחב הגג שאינו משופע קרוי אוהל:

הנוגע בו מתוכו וכו׳ וטעמא דצד פנימי של אוהל וצד חיצון שלו כשני כלים חשיב להו, וצד שכלפי הטומאה ככלי הנוגע במת עצמו, וצד שני ככלים הנוגעים בכלים. הלכך, טומאה בתוכו, הנוגע מתוכו טמא טומאת שבעה, דהוה ליה אדם שנגע בכלים שנגעו במת דתנן בריש פרק קמא דטמא טומאת שבעה.

אבל הנוגע מאחוריו טמא טומאת ערב. כדתנן כלים, בכלים טמאים טומאת שבעה, השלישי, בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב. ובטומאה מאחוריו הוי איפכא, דצד חיצון ככלים הנוגעים במת, וצד פנימי ככלים בכלים. וטעמא דצד פנימי וצד חיצון נחשבים כשני כלים, דכשהטומאה בתוכו כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ועולה אין לו כח לטמא הנוגע בחוץ טומאת שבעה, וכשהטומאה בחוץ כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ויורדת אין לו כח לפנימי לטמא הנוגע בו טומאת שבעה. ומכל מקום האוהל עצמו בין בפנים בין בחוץ טמא טומאת שבעה, דהוי ליה כלים בכלים. וכולה מתניתין מיירי לאחר שיצא המת מן האוהל:

כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו. האוהל טמא ממה נפשך טומאת שבעה, שמצטרף חצי זית שבתוכו עם החצי זית שבאחוריו. אבל הנוגע, בין מתוכו בין מאחוריו אין בו אלא טומאת ערב, דכיון דליכא כזית במקום אחד אי אפשר לכל צד ליחשב אלא ככלים בכלים, הלכך הנוגע טמא טומאת ערב:

מקצתו מרודד על הארץ. לאחר שפירשו האוהל, סרח העודף ביריעות האוהל פירשו אותם בארץ:

מרודד. תרגום וירקעו את פחי הזהב (שמות ל״ט:ג׳) ורדידו:

טומאה תחתיו. תחת אותו רידוד:

או על גביו. על גבי הרידוד:

בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ונטמא האהל. אבל הנכנס לתוכו טהור אם לא נגע בו:

מקצתו. של אוהל:

מרודד על ארובה שבין בית לעליה. וטומאה בבית:

רבי יוסי אומר מציל. על העליה:

כנטיית האוהל. שהארובה באויר האוהל, אז מציל על כל העליה שחוץ לאוהל:

ג **כולן טמאים.** כל הכלים המונחים תחת המשקוף של פתח בחלל הפתחים מבחוץ כולן טמאים אע״פ שהפתחים נעולים, דגזרו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך יציאת טומאה, שסופו של מת לצאת דרך שם:

חשב להוציאו באחד מהן. אע״פ שלא נפתח:

או בחלון שיש בו ארבעה. דבהכי שיערו חכמים שראוי להוצאת המת:

הציל על כל הפתחים. הנעולים:

יחשוב עד שלא ימות המת. דמשירדה תורת טומאה לפתחים במיתת המת שוב אינה עולה מהן במחשבה אלא על ידי מעשה כגון נפתח:

ובית הלל אומרים אף משמת. דמחשבה מפקעת תורת טומאה מן הפתחים מכאן ולהבא. אבל כלים שהיו בפתחים קודם מחשבה מודו בית הלל שהם טמאים:

היה. אחד מן הפתחים סתום באבנים:

סתום. באבנים:

כשיפתח ד׳ טפחים. הוצלו שאר פתחים:

כשיתחיל. לפתוח מיד הוצלו שאר פתחים:

בפותח בתחלה. כגוז כותל. שאין בו פתח ובא לעשות פתח חדש, לא הוצלו הפתחים עד שיפתח ארבעה על ארבעה:

ד **והוציאוה מבית לבית.** ובבית שני ילדה ולד מת, ומספקא לן אם [יצא הולד מת מן הבית] הראשון:

בזמן שהיא ניטלת בגפיים. שחברותיה נוטלות אותו בזרועותיה שאינה יכולה לילך, חיישינן שמא יצא הולד מת מן הבית הראשון:

הקבר. רחם האשה שנפתח כשהולד יוצא:

אין לנפלים פתיחת הקבר וכו' סיומא דמלתא דר' יהודה היא. והכי קאמר, הא דאמרן שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך לא אמרן אלא בנפל שעיגל ראש כפיקה, כלומר שיש לו עיגול ראש גדול כפלך הזה שהנשים טוות בו החוט של שתי, אבל אם לא היה לנפל עיגול ראש כפיקה אלא קטן מזה, אע"פ שנפתח הקבר ויצא ראש הולד לחוץ, יש לה פנאי להלך וחיישינן שמא יצא ראשו מן הבית הראשון. והלכה כר' יהודה:

ה **יצא הראשון מת.** הולד הראשון יצא מת והולד השני יצא חי:

טהור. השני החי מטומאת מת, אם הוציאו המת מן הבית קודם לידת השני. דבעודו במעי אמו לא נטמא אף על פי שנפתח הקבר, דטהרה בלועה אינה מיטמאה:

הראשון חי והשני מת טמא. ואע"פ שהוציאו החי מן הבית קודם שנולד המת. דמכיון שיצא החי נפתח הקבר ונטמא מיד, דסוף טומאה לצאת:

בשפיר אחד טמא. כלומר אם יצאו שניהם כעין שפיר אחד שיצאו בבת אחת, טמא. שפיר, שליא שהולד נתון בה:

בשני שפירין. כלומר כעין שני שפירין זה אחר זה, אפילו ראשון חי ושני מת, טהור. דסבר ר' מאיר אע"פ שנפתח הקבר אין מטמא עד שיצא לאויר העולם. ואין הלכה כר' מאיר:

ו **יצא רובו, של ולד.** ומשיצא רוב ראשו שהוא משתצא פדחתו אין נוגעים בו:

שאין דוחים נפש. הולד:

מפני נפש. האשה:

פרק ח

א **יש מביאין את הטומאה.** שאם האהילו על הטומאה ואדם וכלים מביאין את הטומאה על האדם והכלים, ואע"פ שלא נגעו בטומאה:

וחוצצים. אם הטומאה תחתיהן מצילין אדם וכלים שעל גבן, לפי שהן חוצצים בפני הטומאה. וכן אם טומאה על גבן מבחוץ, מצילין כלים שתחתיהן:

שידה. תיבה גדולה של עץ כמין ארון:

תיבה. קטנה כעין שולחנים:

מגדל. של עץ עשוי לאוצר:

כוורת הקש. קופות גדולות עשויות מקש או מערבה או כפות תמרים:

כוורת הקנים. כמין סלים עשויין מקנים:

ובור ספינה אלכסנדרית. הספינות הגדולות שמפליגים בהם בים הגדול, עושין בתוכן כלי גדול של עץ כמין בור שמשימים בו המים המתוקין הראויין לשתיה:

והן מחזיקים ארבעים סאה בלח. דכיון שהן גדולים במדה זו שוב אינן מקבלים טומאה, וחוצצים בפני הטומאה:

סקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלאכתן:

קטבליא. עור שמציעין למטה ושוכבין עליו, וקורין לו בערבי נט"ע:

שהן עשויין אהלים. נטויין כעין אוהל. ואע"ג דיריעה וסקורטיא וקטבליא וסדין ומפץ ומחצלת כלים נינהו ומקבלי טומאה, מכל מקום כשהן נטויין כאהלים חוצצים בפני טומאה, דאוהל אע"ג דמקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה:

ועדר בהמות. כשהן עומדות ולא מהלכות וראשו של זה בין רגליו של זה:

ומכונות חיה ועוף. קיני חיה ועוף. לשון מכון לשבתך (שמות ט"ו):

והעוף ששכן. שהיה קשור על הכותל או על האילן:

והעושה מקום לבינה בשבלים. שמחפה לשבלים מקום דומה לבית:

האירוס והקיסום ודלעת יונית וירקת חמורים. כל אלו מיני ירקות שעלים שלהן רחבים:

חוץ מן העיגול של דבילה. לפי שתחת צל עיגול של דבילה היו רגילים לישב יותר משאר אוכלים. והכי תניא בתוספתא. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

ב **הזיזין.** עץ או אבן יחידי היוצא מן הכותל קרוי זיז:

גזוריות. כמו גזוזטראות. בנין של אבנים או של עצים היוצא מן הכותל:

והשובכות. של יונים:

והשקיפים והסלעים. פירשנו לעיל סוף פרק ג׳:

גהרים. מין חורים שמשם בא האור. ויש מפרשים מין מערות וחוחים:

והשננים. שיני הסלע:

מעזיבה רכה. כגון שעושים מערבה ומקנים ומשימים עליהם טיט מועט:

מעזיבה בינונית. אבל אם אינן יכולים לסבול אלא מעזיבה רכה, אין מביאים את הטומאה ולא חוצצים. והלכה כחכמים:

אילן המיסך. לשון סוככים בכנפיהם:

והפרעות היוצאות מן הגדר. דרך גדר שנותנים בראשו קוצים וברקנים, ועודפים על הגדר ובולטים לחוץ. ופרעות, לשון גדל פרע:

ג **ואין מחזיקים ארבעים סאה בלח.** דכיון דמקבלי טומאה, אין חוצצין:

שאין עשויין אהלים. אין נטועים כעין אוהל, אלא מרודדים על פי ארובה:

מוסף עליהם הריחים של אדם. היינו ריחים דיד, שהן מיטלטלין ומקבלים טומאה. למעוטי ריחים של בהמה דלא מיטלטלין ולא מקבלי טומאה:

ד **מסכת פרוסה.** חוטי השתי כמו שהן פרוסים בכלי האורג קודם שיארג הבגד, אם היו פרוסים על פני ארובה שבין בית לעליה וטומאה תחתיה, מצלת על הכלים שלמעלה. אבל אם מאהלת על המת ועל הכלים אין מביאה את הטומאה, דלא חשיבא אוהל עד שתיארג:

וחבילי המטה. חבלים של מטה כשהיא מסורגת:

והמשפלות. קופות שמוציאים בהן את הזבל:

והסריגות שבחלונות. סבכות שעושים בחלונות, חוצצים, שאין הטומאה עוברת לצד אחר. ובלבד שלא יהיה בכולן נקב כפותח טפח, שנקב פותח טפח מביא את הטומאה:

ה **ירקות שמנו.** הנך דתנן בריש פירקין, אירוס וקיסוס וירקות חמורים ודלעת יונית. והנהו במחוברים. דאי בתלושים, אי בשהוכשרו לקבל טומאה, לא חייצי, דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. ואי בשלא הוכשרו, היינו אוכלים טהורים:

כפת הברד. חתיכת הברד. לשון משליך קרחו כפיתים (תהילים קמ״ז:י״ז). אי נמי, ברד העשוי ככיפה. ארקוול״ט בלע״ז:

והכפור. מים הנוזלים ויורדים שקפאו:

גליד. מי נהרות קפואים:

והמלח. כל הני אין מביאים ולא חוצצים. לפי שהן נימוחים ואינם מתקיימים:

דולג. בהמה וחיה. וקופץ, באדם. ויש אומרים, דולג וקופץ תרוייהו באדם, אלא דולג שרגלו אחת מונחת בארץ ודולג בשניה, וקופץ, בשתי רגליו:

והטלית המנפנפת. שמניפתה הרוח ועומדת באויר כמו קובה:

ככש את האבן על גבי הטלית. שהיתה אבן מונחת בקצה אחד של טלית והניף הרוח הקצה השני ונעשה כמין אוהל:

מביאה את הטומאה. אם האהילה על המת ועל הכלים מביאה את הטומאה על הכלים:

הבית שבספינה. כגון שהבית בראש הספינה ומאהלת על הכלים שבספינה ועל המת שבים בשעה שהיא מהלכת. פירוש אחר, הבית שבספינה ואינו יכול לעמוד ברוח מצויה, אפילו האהיל על המת והכלים שבספינה אינו מביא את הטומאה, דלא חשיב אוהל. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ו **כשני חצאי זיתים.** חצי זית בזו וחצי בזו:

הבית טמא. דאין צמיד פתיל מציל על הטומאה שתחתיו שלא תטמא הבית, ואע״פ שהן בשתי חביות, הואיל ושתיהן בבית מצטרפים לכשיעור לטמא הבית. והחביות טהורות, דאין טומאת חצי זית שבחברתה נכנסת לתוכה הואיל ומוקפת צמיד פתיל:

וכן שני חדרים שהן פתוחים לבית. ודלתותיהן נעולות, וחצי זית בחדר זה וחצי זית בחדר זה. הבית טמא, דסוף טומאה לצאת, וחדרים טהורים דאין דרך טומאה ליכנס:

פרק ט

א כוורת. שיש לה שולים, ומחזקת ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש שאינה מקבלת טומאה, ומוטה על צדה בתוך הפתח ומקצתה בחוץ ומקצתה בבית:

ופיה לחוץ. ושוליה לפנים:

כזית מן המת נתון תחתיה. מבחוץ:

כל שהוא כנגד הזית. אם הזית תחתיה וכלים על גבה כנגדו, או הזית על גבה וכלים תחתיה כנגדו:

תחתיה וגבה טמא. אבל מה שבתוכה טהור. דאע"פ שהכוורת מצלת על מה שבתוכה, אינה מצלת על מה שתחתיה וגבה כנגד הזית של טומאה. דעל מה שבתוכה דין הוא שתציל, דאפילו מונחת באוהל המת מצלת בצמיד פתיל, כיון שאינה מקבלת טומאה, אבל מה שתחתיה ושעל גבה אינה מצלת כיון דכלי היא, כדתנן לעיל פרק ו' אדם וכלים נעשים אוהלים לטמא אבל לא לטהר:

וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור. הכי קאמר, כלים שתחתיה וגבה שאינן כנגד הזית של טומאה, ותוכה כלומר כלים שבתוכה ואפילו הן כנגד הזית, וכלים נמי שבבית, הכל טהור:

בבית אין טמא אלא הבית. אם הכזית בבית אין טמא אלא הבית, אבל הכלים שבתוך הכוורת טהורים, דפיה לחוץ:

בתוכה הכל טמא. אם הכזית בתוך הכוורת, הכל טמא. דבכוורת שהיא נקובה מן הדפנות בפותח טפח עסקינן, כדבעינן למימר לקמן [משנה ג'], אלא שהנקבים פקוקים בקש ואין הסתימה מהודקת, ודרך הנקבים יוצאה הטומאה לבית כיון דלא מהדקי, ואפילו כלים שתחתיה ושעל גבה מבחוץ טמאים, דכיון שהזית בתוכה רואין אותה כאילו היא מלאה טומאה, ואין כלי מציל על מה שתחתיו ועל גביו. אבל כשהטומאה בבית, אמרן לעיל דאין טמא אלא הבית, שאין הטומאה נכנסת בכוורת דרך נקבים אע"פ שיש בהן פותח טפח הואיל והן פקוקים, ודרך פיה אינה נכנסת שהרי פיה לחוץ:

ב היתה גבוהה מן הארץ טפח. דעכשיו יש תחתיה אוהל טפח:

הכל טמא. דמביאה טומאה לבית כיון דגבוהה טפח, וכלים שעל גבה אפילו שלא כנגד הטומאה נמי טמאין ואפילו בחוץ, דתחתיה כמאן דמליא טומאה. ואין מצלת על גבה דאין כלי מציל. וכן אם טומאה בבית נמי הכל טמא מהאי טעמא, דאוהל הבית מביא טומאה לתחתיה ואין מצלת על גבה. ואם טומאה על גבה, כיון דאין מצלת על מה שתחתיה, רואים תחתיה כמאן דמליא טומאה, הלכך מה שבבית ומה שתחתיה ומה שעל גבה הכל טמא:

אלא תוכה. כלומר הכל טמא חוץ ממה שבתוכה שטהור:

ג בזמן שהיא כלי. שלא נפחתה ולא נתבטלה מתורת כלי:

מחולחלת. שהדפנות נקובות בפותח טפח. שרגילים לעשות נקבים בדפנות הכוורת כדי שיכנסו הדבורים ויצאו, ופעמים שהנקבים פקוקים בקש אלא דהפקק לא מיהדק:

היתה פחותה. שנפחתה ונתבטלה מתורת כלי:

ופקוקה בקש. במקום הפחיתה. ודפנותיה שלימות שאינה מחולחלת:

או אפוצה. או אפילו אין דפנותיה שלימות אלא שאפוצה. כלומר סתומה במקום שהיא מחולחלת ואין בה חלחול טפח:

כנגדו עד התהום טמא. וכל השאר טהור. דכיון דלאו כלי הוא חשוב כאוהל להציל תוכה ועל גבה:

על גבה. אם כזית מן המת נתון על גבה:

כנגדו עד הרקיע טמא. וכל השאר טהור, דמצלת תוכה ותחתיה. כיון דלאו כלי היא:

בבית. אם כזית מן המת בבית:

אין טמא אלא הבית. וכל השאר טהור, דפיה לחוץ:

בתוכה. אם כזית מן המת בבית:

אין טמא אלא תוכה. וכל השאר טהור. דאין טומאה נכנסת לבית כיון דאינה מחולחלת ופיה לחוץ. ומצלת נמי על מה שתחתיה ועל גבה, כיון דלאו כלי היא:

ד **תחתיה והבית טמא.** דמביאין טומאה מזה לזה:

תוכה טהור. מה שבפנים, כיון דפיה לחוץ. וגבה נמי טהור, דמצלת על מה שבחוץ כיון דלאו כלי היא:

בתוכה. אם הטומאה בתוכה:

אין טמא אלא תוכה. וכל השאר טהור:

ה **היה פיה לפנים.** שהיתה מוטה על צדה ושוליה לחוץ ופיה בפנים. והשתא מיירי בזמן שהיא כלי מחולחלת ואינה גבוהה מן הארץ טפח. ואין חילוק בין פיה לחוץ לפיה לפנים, אלא דפיה לחוץ קתני לעיל בבית אין טמא אלא הבית, והכא דפיה לפנים קתני הכל טמא, משום דנכנסת טומאה דרך פיה:

ו **היתה גבוהה.** לעיל דפיה לחוץ קתני טומאה תחתיה או בבית [או על גבה, הכל טמא אלא תוכה,] והכא דפיה לפנים, הכל טמא:

ז **בזמן שהיא כלי מחולחלת.** בחנם נקט מחולחלת, דלא מהני מחולחלת אלא בפיה לחוץ לענין הוצאת טומאה מתוכה לבית, והכא דפיה לפנים הרי יוצאה דרך פיה. אלא איידי דתנא רישא מחולחלת בהדי כלי נקטיה נמי הכא:

כנגדו עד התהום טמא. והשאר טהור. ובשאינה גבוהה מן הארץ טפח איירי:

בתוכה או בבית תוכה והבית טמאים. משום דפיה לפנים. אבל לעיל דפיה לחוץ קתני טומאה בבית אין טמא אלא הבית והשאר טהור:

ח **אלא גבה.** ותוכה טמא כשהטומאה בבית, משום דפיה לפנים. אבל לעיל דפיה לחוץ, תוכה וגבה טהור:

ט **היתה ממלאה את כל הבית.** שכולה בתוך הבית לפנים ויושבת על שוליה ופיה מגיע לשמי קורה, שאין בינה לתקרה פותח טפח:

טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור. מידי דהוה אביב שהוא קמור תחת הבית שיש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח דתנן לעיל בפרק ג׳:

בין עומדת. כלומר, דין זה נוהג בין עומדת ומגעת לקורות בין מוטה על צדה ואין בין פיה לדופן הבית פותח טפח:

בין אחת בין שתים. זו על זו ואין בין פי השניה לקורות פותח טפח, וכן אין בין שולי השניה לפיה של ראשונה פותח טפח:

י **הבית טהור.** שהמשקוף יורד וסותם את פי הכוורת. ובכוורת שאינה מחולחלת איירי. דאי במחולחלת, דרך החלחול היתה טומאה יוצאה לבית ככל הני דלעיל:

טומאה בבית מה שבתוכה טהור. גרסינן. שהטומאה יוצאה לחוץ ואינה נכנסת לכוורת. וברוב ספרים גורסין, מה שבתוכה טמא לפי שהטומאה יוצאה מן הבית דרך פתחה ומטמא מה שבכוורת, והיא עומדת בתוך הפתח:

יא **באויר.** בחצר או בגינה שאין שם אוהל, ודינה כדין כוורת שהיא לתוך הפתח ופיה לחוץ כדתנן בריש פרקין. וכן נמי גבוהה טפח דהכא כגבוהה טפח דריש פרקין, אלא דכאן אין שייך להזכיר בית, דבעומדת תחת האויר עסקינן:

יב **בזמן שהיא כלי.** היכא דעומדת באויר אין שייך להזכיר מחולחלת, ומשום הכי לא תנא הכא או אפוצה כדתני לעיל, דאין שייך אפוצה אלא במחולחלת:

או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים. דפליגי אתנא קמא וסברי דמחזקת ארבעים סאה. כנפחתה ונתבטלה מתורת כלי דמיא, ומצלת אתחתיה ואתוכה ועל גבה:

כזית מן המת נתון תחתיה. דינה כנפחתה ואינה גבוהה ופיה לחוץ דתנן לעיל:

היתה גבוהה מן הארץ טפח. הך נמי דינה כדין כוורת שפיה לחוץ ופחותה ופקוקה וגבוהה טפח דתנן לעיל:

יג **היתה יושבת על שוליה וכו׳ טומאה תחתיה או בתוכה או על גבה.** כל על גבה. ששנינו גבי כוורת כשהיא יושבת על שוליה ופיה למעלה, היינו שהטומאה מאהיל חוצה [לה] למעלה מפיה:

בוקעת ועולה. אע״ג דלעיל במוטה על צדה וטומאה תחתיה או על גבה מצלת על מה שבתוכה, הכא דפיה למעלה מאחר דאין מצלת על מה שחוצה לה אין מצלת על מה שבתוכה, כיון דאין הפסק בין אויר שבתוכה לאויר של מעלה בחוצה לה. ודוקא כנגד הזית טמא ולא מן הצדדים, כיון דפחותה ואין גבוהה טפח, שאין שם אוהל להביא את הטומאה לצדדין.

אבל היתה גבוהה טפח או מכוסה. אע״פ שאינה גבוהה טפח.

או כפאה על פיה. שיש אוהל להביא טומאה:

הכל טמא. ואין הכיסוי חשוב להפסיק בין אויר תוכה לאויר שלמעלה, דלא דמי כלל למוטה על צדה. ודוקא דמכוסה בכפישה או בשאר כלי אע״פ שאינו מקבל טומאה, אבל מכוסה בנסר, אף על פי שטומאה על גבה אין הטומאה בוקעת את הנסר, כדתנן לעיל פרק ה׳ [משנה ו׳] גבי כוורת שהיא בתוך הבית:

יד **היתה פתוחה.** שנפחתה ובטלה מתורת כלי:

כדברי חכמים. דפליגי אתנא קמא ומשוו מחזקת ארבעים סאה לפחותה ופקוקה בקש:

אין טומאה עולה לה. בזמן שהטומאה תחתיה אינה עולה לתוכה:

אף לא יורדת ממנה. בזמן שהטומאה לתוכה אינה יורדת תחתיה:

תחתיה טמא. ותוכה וגבה טהור:

כנגדו עד הרקיע טמא. אבל תחתיה טהור:

טו **ארון שהיא רחבה.** האי ארון הוא שן סלע שבולט מן ההר, ונחצב בו קבר רחב מלמטה וצר מלמעלה ופיו למעלה:

הנוגע בה מלמטן טהור. דמה שכנגד פיו נחשב כארון, אבל שבצדדים לא:

רחב מלמעלה וצר מלמטה. או שהיה שוה, הנוגע בו מכל מקום טמא, דברי ר׳ אליעזר. שהכיסוי מבקע הטומאה בכולו, שהטומאה עולה עד הכיסוי וחוזרת ויורדת על פני כולה:

רבי יהושע מטהר מטפח ולמטה. דאין נחשב כארון אלא טפח הסמוך לחלל הארון, הלכך אינה בוקעת מטפח ולמטה:

העשויה כמין קמטרא. הוא כלי שכיסויו מכסה עובי הדפנות. תרגום לאשר על המלתחה (מלכים ב י׳ כ״ב), לדי ממנא על קמטרא:

הנוגע בה מכל מקום טמא. דכל שכנגד הכיסוי טמא, וכיסויו מכסה את כולו:

כמין גלוסקוס הנוגע בה מכל מקום טהור. אין כיסוי שלו אלא כנגד חללו כיתד התחוב בנקב בדוחק:

חוץ ממקום פתיחתה. בכיסוי שכנגד חללה:

טז **חבית שהיא יושבת.** חביות שלהן צרות למעלה לצד פיהן, ולמטה לצד השולים, ורחבות באמצען, וכמין בטן רחב בולט מהן באמצען מבחוץ:

באויר. היינו באויר העולם. לאפוקי תחת האוהל:

קורקורותה. כמו קרקעיתה והן השולים:

בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכל כלים שכנגד הזית טמאים, בין תחתיה בין על גבה בין בתוכה, מידי דהוה אכוורת דלעיל [משנה י״ג] היושבת על שוליה. אבל שבצדדים שלא כנגד הזית טהורים:

והחבית טמאה. לא שתהא החבית עצמה טמאה, דהא הכא בחבית שאינה מקבלת טומאה עסקינן כדמוכח בסיפא, אלא החבית טמאה כלומר אף כלים שבתוך החבית כנגד הטומאה טמאים, משום דסתם חבית פיה רחב כשיעור קורקורותה, וכיון שאין הפסק בין אויר תוכה לאויר שעל גבה למעלה חוצה לה, מתוך שאינה מצלת חוצה לה אין מצלת בתוכה:

תחת דופנה מבחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וטמא חוץ לחבית כל שכנגד הזית:

והחבית טהורה. היינו מה שבתוך החבית אפילו כנגד הזית. דדופני החבית בולטות באמצע וכשיש כזית תחת הדופן דמי דופנה לכוורת שהיא מוטה על צדה דתוכה טהור, לפי שיש הפסק בין אויר תוכה שכנגד הזית לאויר שחוצה לה כנגד הזית:

בתוכה ותחת דופנה כלומר בפנים בחלל דפנה וקרי לה תחת דופנה, לפי שהדופן הולך וצר לצד פיה ולאפוקי על שוליה המכוון כנגד פיה:

אם יש בדפנות פותח טפח. שבטן החבית בולט כל כך לחוץ שיש שם במקום אחד עד כנגד פיה של חבית טפח על טפח ברום טפח:

הכל טמא. שהאוהל מביא את הטומאה בכל החבית חוץ מכנגד פיה שאין שם אוהל, הלכך כנגד פיה טהור:

ואם לאו. דאין שם טפח:

טומאה בוקעת ועולה. ואין טמא אלא כנגד הזית:

במה דברים אמורים בטהורה. בחבית שאינה מקבלת טומאה:

אבל אם היתה טמאה. כגון סתם חבית שנצרפה בכבשן שהיא מקבלת טומאה.

או גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה. ואפילו היא טהורה.

וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה, הכל טמא. דאי בת קבולי טומאה היא ויושבת על שוליה וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה, אע״פ שאין כלי

חרס מיטמא מגבו נטמאת כאן החבית עצמה, מידי דהוי אכלים שבתוכה מאחר שאינה מוקפת צמיד פתיל, דאין כלי מציל אפילו על מה שבתוכו אלא עם דפנות אהלים במקום שאין הפסק מאויר תוכו לאויר שחוצה לו. והאי תחתיה היינו תחת שוליה, דלא תני תחת דופנה מבחוץ. ונטמאת החבית עצמה, וכיון דחבית עצמה טמאה היא נטמאו כל כלים שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה, דאע״ג דקיימא לן דאין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס, הכא כל זמן שהזית תחתיה מיטמאין מטעם חיבורים, מאחר דחבית עצמה טמאה. וכן גבוהה מן הארץ טפח אפילו טהורה חזינן תחתיה כאילו הוא מלא טומאה, ואפילו טומאה על גבה. והשתא כל הני אין דינם שוה, דאם החבית מקבלת טומאה, מה שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה טמא. והמאהיל על גבה, כנגד הטומאה טמא שלא כנגד הטומאה טהור. אבל גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה, המאהיל על גבה אפילו שלא כנגד הטומאה טמא. ואין לתמוה, כפויה על פיה וטומאה על גבה תציל מה שבתוכה ככלים טהורים המוקפים צמיד פתיל, דשאני הכא דליכא מירוח:

פרק י

א **ארובה שהיא בתוך הבית.** ומגולה לאויר, שאין עליה גג מלמעלה:

כנגד ארובה טהור. כלים המונחים למטה בארץ כנגד הארובה ורואים פני הרקיע, טהורים:

מלמעלן. על פי הארובה:

עירב את הטומאה. והכל טמא. הבית טמא והנותן רגלו גם כן טמא:

וכנגד הטומאה טמא. שהזית נמשך לכאן ולכאן:

ב **אין בארובה פותח טפח.** הא קא משמע לן דאפילו בפחות מטפח לא אמרינן בטומאה לבוד:

נתן את רגלו. טהור הנותן, דכסתום דמי לגביה. שאין טומאה נכנסת לאוהל ולא יוצאה ממנו בפחות מפותח טפח:

אם טומאה קדמה את רגלו טמא. שהרי בעת שנתן רגלו האהיל על הטומאה:

ואם רגלו קדמה את הטומאה טהור. שקודם שבאה הטומאה כבר נעשה אוהל סתום, ובשעה שנכנס בו הטומאה אין שם בארובה פותח טפח כדי שתצא ממנה הטומאה:

שתי רגלים זו על גב זו. של שני אנשים, ונתן הראשון רגלו על פי ארובה ורגל של שני מונח על רגלו של ראשון, ואח״כ נכנסה טומאה בבית תחת הארובה, ואח״כ הסיר הראשון את רגלו ונמצאת רגל השני מונחת על פי הארובה, אע״פ ששני זה האהיל על הטומאה כשהסיר הראשון את רגלו, השני טהור, מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה. ואין הלכה כר׳ שמעון ולא כר׳ מאיר:

ג **כנגד ארובה.** בארובה שאין בה פותח טפח:

וכנגד הטומאה טמא. היינו המאהיל על הטומאה:

כדי שתחלק. שיהיה במקצת הטומאה שיעור כדי לטמא באוהל, דהיינו כשיהיה בכולה שני זיתים. או יותר. והלכה כר׳ יוסי:

ד **ארובות זו על גב זו.** כגון שיש ארובה בין בית לעליה ויש עוד ארובה אחרת בגג העליה מכוונת כנגדה, ובכל אחת ואחת פותח טפח:

בין מלמעלן. בארובה העליונה:

בין מלמטן. בארובה התחתונה:

הכל טמא. אפילו מה שבעליה. אע״פ שנתן בתחתונה ולא בעליונה. דכיון דדבר המקבל טומאה הוא ואין חוצץ בפני הטומאה שבבית, רואין אותו כאילו הוא נתון בפי הארובה העליונה ועירב את הטומאה:

ממנו ולמטן טמא. דנעשה אוהל סתום וכל מה שבתוכו טמא:

ממנו ולמעלן טהור. דחוצץ בפני הטומאה:

ה **אין טמא אלא התחתון.** דכיון דטומאה בבית שלא כנגד ארובה, אין טומאה יוצאה בפחות מטפח, וטהורה העליה אע״פ שארובה של עליה סתומה:

הכל טמא. דכיון דטומאה כנגד ארובות ודבר טמא אינו חוצץ רואין אותו כאילו הוא נתון בפני הארובה העליונה ועירב את הטומאה:

ו **ארובה.** שהיא רואה את האויר:

וקדירה נתונה תחתיה. בארץ כנגד הארובה. ואינה רחבה כל כך שאם תעלה כנגד הארובה שיהיו שפתותיה נוגעות בארובה, אלא יוצאת ונכנסת בריוח:

טומאה בוקעת ועולה. והבית טהור, וכל המאהיל עליה שלא כנגד הטומאה טהור. אבל כנגד הטומאה טמא, דאע״ג דאין כלי חרס מטמא מגבו, הכא

דטומאה בוקעת תוכה נמי טמא, אע״ג דטומאה תחתיה. וכל מה שבקדירה טמא ואפילו שלא כנגד הטומאה:

תחתיה והבית טמא. שהקדירה מאהלת על הטומאה, הואיל וגבוהה טפח:

תוכה וגבה טהור. שהקדירה חוצצת בפני הטומאה ומצלת עם דפנות אהלים:

בתוכה או על גבה הכל טמא. תוכה וגבה ותחתיה והבית. דטומאה שעל גבה בוקעת תחתיה, והרי גבוהה טפח, ושוב אין מצלת כיון דקדירה טמאה:

ז **היתה נתונה.** אקדירה קאי:

בצד האסקופה. שהיתה מונחת על האסקופה מבחוץ ומשוכה לפנים כל כך שאם תעלה יש ממנה טפח תחת המשקוף. וכגון שהקדירה רחבה מלמטה הרבה וצרה מלמעלה כלפי פיה, דכי קיימא טפח תחת המשקוף עדיין כל פיה לחוץ:

טומאה תחתיה. ברצוצה איירי:

בוקעת ועולה. והבית טהור. וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ, דאי בטפח המשוך לפנים היה הבית טמא:

תחתיה והבית טמא. כיון דאיכא טפח ממנה לפנים שמביא את הטומאה לבית:

תוכה וגבה טהור. דנצולת עם דופן הבית:

הכל טמא. דנטמאה הקדירה ואינה חוצצת, ורואין את הטומאה כאילו היא תחתיה והבית טמא:

או מודבקת. שאין הקדירה תחת המשקוף כלל אלא למעלה דבוקה בצד המשקוף, ואין רוחב דביקתה טפח:

אין טמא אלא תחתיה. כיון דליכא טפח תחת המשקוף אין מביא טומאה לבית, והבית ותוכה וגבה הכל טהור:

פרק יא

א **הבית שנסדק.** גג הבית שנחלק על פני כולו לשני חלקים:

טומאה בחוץ. לצד החיצון שבו הפתח:

כלים שבפנים טהורים. שאין דרך טומאה ליכנס אלא לצאת:

ובית הלל אומרים כל שהוא. בתוספתא מפרש כל שהוא דבית הלל ובלבד שיהא כחוט המשקולת. והלכה כבית הלל:

ב **אכסדרה שנסדקה.** תקרת האכסדרה שנחלקה לשנים:

כלים שבצד השני טהורים. שאויר הסדק מפסיק, וגורם שאין הטומאה עוברת לצד השני:

עירב את הטומאה. לפי שנסתם האויר:

בארץ. ברצפת האכסדרה כנגד הסדק שבתקרה:

ג **סגוס.** בגד צמר עב מאוד:

וכופת. קורה עבה. אע״פ שגובה עוביין יותר מטפח,

אינן מביאין את הטומאה. אם נתנן בארץ כנגד הסדק שבתקרת האכסדרה, אלא אם כן יש תחתיהן חלל טפח:

קפולין. כמו טלית מקופלת. בגדים הרבה מקופלים זו על זו:

עד שתהיה העליונה גבוהה מן הארץ טפח. ואע״פ שהבגדים נתונים תחתיה העליונה מביאה את הטומאה, הואיל וגבוהה מן הארץ טפח:

היה אדם נתון שם. בארץ כנגד הסדק:

חלול. חלל הגוף נחשב חלל אע״פ שבני מעיו לתוכו:

ד **והאהיל על קוברי המת.** היינו שהאהיל על המת:

בית שמאי אומרים אינו מביא את הטומאה. בית שמאי לטעמייהו, דחלל גופו לא חשיב חלל, הלכך אין מביא את הטומאה לבית. ובית הלל לטעמייהו דחשבי ליה חלל, הלכך אע״פ שגופו דבוק בחלון, צד עליון שבו מביא את הטומאה לבית, דהא איכא חלל גופו דהוי טפח:

ומודים. בית שמאי באדם לבוש:

ה **היה מוטל על האסקופה.** מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית:

אינו מביא את הטומאה. דאין כאן חלל:

ו **והאהילו עליו טהורים.** על מקצת גופו שבחוץ:

בית שמאי מטהרין. דאין באה תחתיו טומאה שבבית, דאין כאן חלל:

ובית הלל מטמאין. דסברי אדם חלול הוא ובאה תחתיו טומאה, ואותן שהאהילו עליו בחוץ נטמאו:

ז **ומת הכלב.** דאילו חי אפילו כולו בבית, הבית טהור, דטומאה בלועה בבעלי חיים אינה מטמאה:

ומוטל על האסקופה. וצוארו לפנים:

אם יש בצוארו פותח טפח. רוחב הצואר טפח. ומשערין אותו על ידי חוט המקיף את הצואר. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים:

מביא את הטומאה. דצד העליון שבו מאהיל על הטומאה וממשיך את הטומאה לבית:

ואם לאו. דאינו פותח טפח:

אינו מביא את הטומאה. דלענין הבאת טומאה בעינן פותח טפח:

רבי יוסי אומר רואים את הטומאה. בודקים בגופו של כלב את מקום הטומאה. אם היא מן המשקוף ולפנים, הבית טמא אע״פ שאין בצוארו רוחב טפח, דטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטומאה. והלכה כר׳ יוסי:

פיו לפנים. ונקב זנבו מבחוץ:

הבית טהור. אם טומאה מבחוץ. דמשום המשכה לא מטמאינן ליה, שאין דרך מאכל לצאת דרך פיו אלא דרך נקב בית הרעי:

פיו לחוץ. ושוליו לפנים:

הבית טמא. שהרי דרך פתח קטן זה היה סופה לצאת:

בין כך ובין כך. בין פיו לפנים בין פיו לחוץ, בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין טומאה לחוץ, בין יש בצוארו טפח בין אין בצוארו טפח, בכל ענין הבית טמא, דטומאה יוצאה בין דרך כניסתה בין דרך יציאתה:

כמה תשהה. בשר המת.

במעיו. של כלב קודם שימות הכלב ושוב לא יטמא מפני שיהיה חשוב כמעוכל:

שלשה ימים מעת לעת. משעה שאכלה. כדאמרינן [שבת דף קנ״ה] גלוי וידוע לפני הקב״ה שמזונותיו של כלב מועטין לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו שלשה ימים:

בעופות ובדגים. אם אכלו בשר המת, כדי שתפול לאור ותשרף:

ר׳ יהודה בן בתירא אומר וכו׳ והלכה כרבי יהודה בן בתירא:

ח **החדות.** כמו הדות. והיינו בור והיינו דות, אלא שבור בחפירה ודות בבנין:

ומנורה בתוכו. בתוך הדות:

והפרח של מנורה יוצא וכפישה נתונה עליו גרסינן. כלומר על הפרח. ופרח הוא הרחב שבראש המנורה שהנר יושב עליו. וכפישה, סל גדול שכובשים בו הזיתים לכומרן:

על פי החדות. שאינה נופלת לתוכו:

טהור. דניצול עם דופני האוהל, כדאמרינן לעיל בפרק ה׳ [משנה ו׳]:

והמנורה טמאה. מפני הפרח היוצא מן הדות, ואין הכפישה מצלת עליו. ואם תאמר, כיון דמנורה טמאה היאך הדות טהור, והלא היא מטמאה כמת עצמו דחרב הרי הוא כחלל. יש לומר, דמיירי כגון דליכא מת בבית אלא חרב שנגע במת, ועל ידו מיטמא הבית והמנורה, וקיימא לן דאין כלי עושה כלי אחר כיוצא בו, כדפרישנא בפרק קמא:

אף המנורה טהורה. דבתר דידה אזלינן ולא בתר פרחה, והיא בתוך הדות קיימא וניצולת עם הדות:

הכל טמא. בין הדות בין המנורה. כיון דאם תנטל מנורה כפישה נופלת לתוך הדות:

ט **טומאה שם.** בתוך הדות, אע״פ שהכפישה על גביו:

הבית טמא. דאין צמיד פתיל לטומאה:

טומאה בבית. השתא מיירי בדות פתוח שאין עליו כפישה:

טהורים. הכלים. כיון שיש במקומן טפח על טפח ברום טפח, דניצולין שם כביב שהוא קמור תחת הבית דתנן לעיל בפרק ג׳ [משנה ז׳] טומאה בבית

מה שבתוכו טהור:

רחבים משל בית. כגון שחלל הדות מרחיב והולך תחת כותל הבית וכותל הדות בנוי מחוץ לכותל הבית והכלים שם:

בין כך ובין כך. דאפילו דאין במקומן טפח על טפח ברום טפח טהורין:

פרק יב

א **נסר שהוא נתון על פי תנור חדש.** שלא הוסק, דלא מקבל טומאה. ובתנור העומד בחצר או בגינה איירי:

בפותח טפח. שהנסר רחב ויוצא חוץ לתנור טפח סביב מכל צדדיו:

שעל גביו. שעל גבי הנסר:

טהורים. דכיון שהתנור טהור, ניצולים הכלים. וכן אם טומאה על גבי הנסר וכלים תחת הנסר:

ובישן. כגון שהוסק התנור דמקבל טומאה:

טמא. התנור. שאין הנסר מצילו. וכל שכן כלים שתחת הנסר ושעל הנסר. וטעמא דמתניתין, דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר, הלכך חדש דלאו כלי הוא מציל, ישן דכלי הוא אינו מציל:

ור׳ יוחנן בן נורי מטהר. דוקא בתנור. אבל בכלים מודה דטמאין. והכי איתא בתוספתא:

נתון על שני תנורים. ראש הנסר על תנור זה וראשו השני על תנור אחר וטומאה בין שני התנורים. ובתנורים ישנים איירי. ואזדי רבנן לטעמייהו ורבי יוחנן בן נורי לטעמיה. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

ב **סרידא.** כמין שבכה של חרס. תרגום מעשה רשת, עובד סרדתא. והיא חלקה ועודפת חוץ לתנור טפח מכל צד:

הכל טמא. כלים שתחתיה ושעל גבה חוץ מכלים שעל גבה כנגד אוירו של תנור, לפי שהאוהל מביא טומאה תחתיה כל סביב התנור וחוזרת ובוקעת למעלה. ואף כשהטומאה למעלה, בוקעת למטה ונמשכת סביב וחוזרת ובוקעת למעלה:

כנגד אוירו של תנור טהור. שהרי הוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק:

כנגדו עד הרקיע טמא. אבל מה שתחתיו טהור:

ג **נסר.** שהוא ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור יוצא טפח מן המזרח וטפח מן המערב, ודרום וצפון אינו יוצא:

טומאה בצד זה. תחת הנסר במזרח או במערב:

כלים שבצד השני טהורים. דאין מקום לטומאה לעבור, שאין הנסר עודף מן הצפון ומן הדרום:

ורבי יוסי מטמא. קסבר אין תנור מפסיק. ואין הלכה כרבי יוסי:

הבטח. יש ספרים שגורסים אבטח. והוא בנין עשוי כעין אמבטי שבמרחצאות שנותנים בהן מים לרחצה, ונסר נתון עליו לתקרה, והנסר עודף משני צדדים. ואם הטומאה מצד זה אין יוצאה לצד אחר, לפי שהבטח חוצץ:

היה בו זיז. היתה קורה יוצאה למעלה מן הבטח מן המזרח למערב:

רואין את הבטח כאילו אינו. שאע״פ שהבטח חוצץ בנסר, גבי זיז אינו חוצץ. והלכה כר׳ יהושע:

ד **סנדל של עריסה.** עריסה של תינוק רגילים להניח תחת רגליה. כמין סנדל של מתכת לנוי או בשביל שלא ירקבו:

שפחתו בתוך הבית. שנפחת הגג של עליה שהעריסה נתונה עליו ונראה סנדל העריסה בתוך הבית מן הפחת שבגג, וטומאה בתוך הבית:

אם יש. במקום הפחת.

פותח טפח. מביא את הטומאה מן הבית לעליה:

ואם לאו. שאין שם פותח טפח:

מונין בו כדרך שמונין במת. שהסנדל והעריסה טמאים טומאת שבעה כדין כלים בכלים, והתינוק טמא טומאת ערב, כדתנן בפרק קמא, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב:

ה **מעזיבה.** טיט וצרורות שרגילים לשום על גבי קורות:

ומכוונות. קורה העליונה כנגד התחתונה וכל אחת יש בה רוחב טפח:

תחתיה טמא. ושעל גבה טהור, שהקורה חוצצת. והני מילי כשיש בקורות פותח טפח שהן רחבות טפח, אבל אין רחבות טפח לא מביאות טומאה ולא חוצצות וכמאן דליתנהו דמי, ונמצא טומאה כאילו עומדת באויר:

ביניהן טמא. ושתחת התחתונה ושעל העליונה טהורים, דשתיהן חוצצות:

כנגדו עד הרקיע טמא. ושתחת כולן טהור:

כבין התחתונות. כנגד אויר התחתונות. ורחבן כשיעור אויר שביניהן, שאם תעלה את התחתונות או תוריד את העליונות נמצא הכול סתום:

תחת כולן טמא. כאילו היתה תקרה שוה. ועל גבן טהור:

ו **תחת כולה.** כל כלים שתחתיה טמאים, דמביאה טומאה לכולה. ושעל גבה טהורים, דחוצצת בפני הטומאה:

ואם לאו. שאינה רחבה טפח:

בוקעת ועולה. דאם טומאה תחתיה כלים שעל גבה כנגד הטומאה טמאים:

בוקעת ויורדת. דאם טומאה על גבה, כלים שתחתיה כנגד הטומאה טמאים:

היקפה שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים, שכן מצינו בדברי הימים (ב ד׳) בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב:

ז **עמוד שהוא מוטל לאויר.** עמוד עגול שמושלך בארץ ושוכב על עיגולו. באויר, כגון בחצר או בגינה. ובאמצע העיגול הוא מתחיל להאהיל על הארץ והולך ומתקצר מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ, ולענין הבאת טומאה בעינן טפח על טפח ברום טפח מרובע, ואם יש כאן לצד החוץ מתחתיו רום טפח אע״פ שלמטה בסמוך במקום שכיבתו לארץ אין רום טפח כולו מטמא באוהל, דנידון כשיפועי אהלים. ועמוד עגול כשיש בהקיפו עשרים וארבעה טפחים נמצא רחבו שמונה טפחים, דכל שיש ברחבו טפח יש בהקיפו שלשה טפחים, ונמצא דיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח. ברום טפח שהרי כשיש כאן ריבוע של שמונה על שמונה אם תעשה בתוכו עיגול של שמונה, נמצא הזויות עודפים שמונה חומשים לכל קרן וקרן, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה, נמצא האלכסון עודף על הרוחב ששה עשר חומשין, תן מהם מחצה לקרן זה ומחצה לקרן זה, הרי לכל אחד שמונה חומשין, ואם באת לעשות בקרן זוית שחוץ לעיגול רבוע של טפח על טפח, נמצא אלכסונו עודף על רחבו שני חומשים, ונמצא מדת אלכסונו שבעה חומשים, לא נשתייר לנו יותר על הצורך אלא חומש אחד, ומשום חומש אחד לא דק. ועוד, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה אינו מכוון לגמרי, שחסר ממנו מעט:

ח **מודבק לאסקופה.** שהאסקופה רחבה וטומאה מודבקת באסקופה מן השקוף ולחוץ, ר׳ אליעזר חשיב כל האסקופה כבית, הלכך מטמא את הבית. ור׳ יהושע סבר מן השקוף ולחוץ אין האסקופה חשובה כבית. והלכה כר׳ יהושע:

ידון מחצה למחצה. מחציה של אסקופה ולפנים כלפנים והבית טמא, מחציה ולחוץ כלחוץ והבית טהור, מחצה על מחצה הבית טמא:

מודבק למשקוף. תחת המשקוף מן השקוף ולחוץ:

הבית טמא. דאפילו מן השקוף ולחוץ חשוב בית:

ור׳ יוסי מטהר. דלא חשיב ליה כבית. ואין הלכה כר׳ יוסי:

רבי אליעזר מטמא. דחשיב כל האסקופה כבית:

מטפח ולמטן טהור. דכקרקע דמי:

מטפח ולמעלן טמא. ואע״ג כשמודבק לאסקופה מטהר ר׳ יהושע את הבית, הכא כשהטומאה בבית מטמא ר׳ יהושע באסקופה מטפח ולמעלה, משום דדרך טומאה לצאת ולא ליכנס. והלכה כר׳ יהושע:

פרק יג

א **העושה מאור.** חלון העשוי לאורה:

בתחילה. משום דבעי למתנא סיפא שיירי המאור תנא רישא בתחילה:

מקדח גדול של לשכה. הוא כפונדיון האטלקי וכסלע נירונית וישנו כמלוא נקב של עול. אם יש בחלון כשיעור הזה, מביא את הטומאה לצד אחר:

שיירי המאור. אם נשאר מן החלון שלא נסתם:

חררוהו מים. שלא נעשה החור ע״י אדם אלא ע״י מרוצת המים:

או שרצים. כגון החולד והעכבר:

או שאכלתו מלחת. שהארץ מלחה ומתבקעת מאליה:

מלא אגרוף. אגרופו של בן אבטיח. אדם גדול שהיה האגרוף שלו כראש גדול של כל אדם:

חישב עליו לתשמיש. חלון שחררוהו מים או שרצים, שחשב להשתמש בו ולהניח שם חפציו:

למאור. להכניס אורה:

הסריגות. מחיצה כמין סבכה מסורגת שעושים בחלונות של אוצרות:

והרפפות. מחיצה מסורגת שעושים בחלונות של בתי הקיץ שיושבים שם להתקרר:

מצטרפות כמלוא מקדח. אויר שבין הסריגות, אע״פ שאין במקום אחד כמלוא מקדח מצטרפין בין כולם לכמלוא מקדח:

להביא את הטומאה ולהוציא את הטומאה. לאו אפלוגתא דבית שמאי ובית הלל קאי, אלא אשיעורים דרישא קאי. והכי קאמר, מלוא מקדח ומלוא אגרוף ופותח טפח דאמרן, כל השיעורין הללו בין להביא את הטומאה לבית בין להוציא את הטומאה מן הבית. ור׳ שמעון פליג, וסבר בין להביא בין להוציא כולן שיעורן בפותח טפח, ולית ליה לר׳ שמעון שיעור של מלוא מקדח ומלוא אגרוף כלל. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ב **חלון העשוי לאויר.** להכניס בו אויר העולם, והיינו חלון העשוי למאור. ומשום דבעי למתני בנה בית חוצה לה, הדר תנייה:

בנה בית חוצה לה. כנגד החלון, ונתבטל אויר של חלון:

שיעורה בפותח טפח. כחלון העשוי לתשמיש:

נתז את התקרה באמצע החלון. שנמצא החלון חציו למעלה מן התקרה וחציו למטה:

החלון התחתון בפותח טפח. כדין חלון העשוי לתשמיש, דהא אין כאן אויר:

והעליון מלוא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאויר:

ג **החור שבדלת.** באמצע הדלת, דאינו עשוי לאויר:

שייר בו החרש. האומן שתיקן את הדלת:

מלמטן. כגון ששייר סמוך לאסקופה:

או מלמעלן. סמוך למשקוף:

הגיפה. סגרה:

ולא מירקה. לא גמרה:

או שפתחתו הרוח. כלומר, או שמירק את הסגירה אלא שבאתה הרוח ופתחתו:

שיעורו מלוא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כחררוהו מים או שרצים. ובהך סיפא לא פליג רבי טרפון, משום דחור שבאמצע עשה החרש במתכוין, ולא מפני שצריך לחור אלא קצרים היו הדפין שנעשה מהן הדלת ועלתה בדעתו להניח הנקב באמצע יותר מלהניח למטה או למעלה, ודמי לעשה במתכוין, אבל כשהניחו מלמטה או מלמעלה אין זה כעושה בידים, אלא מחמת שהנסרים קצרים ולא נתמלא הנקב:

ד **העושה מקום.** שנקב נקב מפולש בכותל להניח שם קנה של אורגים:

ולאספתי. חרב בלשון יון קורין אספתי. ויש לאורגים כלי כתבנית חרב:

שיעורו בכל שהוא. להביא את הטומאה לצד האחר:

לזון את עיניו. להסתכל משם לרשות הרבים או לחצר:

ולתשמיש. להצניע שם חפיציו:

ה **אלו ממעטים את הטפח.** חלון ששיעורו בפותח טפח והיה אחד מכל הני דחשיב הכא מונח בו וממעט את האויר מטפח, חוצץ, שאין הטומאה עוברת לצד אחר:

על ידי רובע עצמות. אם יש בבית רובע עצמות דמטמא באוהל, ופחות מכזית מבשר המת מונח בחלון, ממעט. ודוקא פחות מכזית, דאילו כזית, הוא עצמו מטמא באוהל. ודוקא על ידי רובע עצמות, אבל אי איכא בבית כזית בשר מן המת, אין פחות מכזית זה ממעט, דאדרבה בשר מצטרף עם בשר.

והיינו טעמא נמי דדוקא בשר ממעט ע״י עצמות ולא עצמות ע״י עצמות, דעצמות אעצמות מצטרפי:

פחות מעצם כשעורה. אבל עצם כשעורה לא ממעט, משום דמטמא במגע ובמשא:

פחות מכזית מן המת. השתא הדר תנייה אע״ג דתנא ליה רישא לאשמועינן דממעט על ידי כל המטמאין באוהל, כגון רביעית דם ומלא תרווד רקב וכל אותן השנויין בפרק ב׳:

פחות מכזית מן הנבלה וכו׳. כל הני דחשיב מכאן ואילך, ממעטי בין ע״י עצמות בין ע״י בשר:

ופחות מכביצה אוכלים. שאין אוכל פחות מכביצה מטמא אחרים ולא מקבל טומאה מן התורה, הלכך ממעט וחוצץ בפני הטומאה:

והתבואה. שהשרישה רחוק מן הכותל ונתפשטו ענפיה וסגרו את החלון, דמחובר לקרקע היא:

וככיי שיש בהן ממש. קורי עכביש נקראים ככיי. ואני שמעתי כמין קורי עכביש נמצא בתוך הקנה. ופעמים שהוא דק מאד והוא ככיי שאין בו ממש, ופעמים שהוא כעין אריגת בגד והוא ככיי שיש בו ממש:

ונבלת עוף טהור שלא חישב עליה. שנבלת עוף טהור אינה מטמאה עד שיחשב עליה לאכילה, ואז מטמאה טומאת אוכלים בכביצה ואינה צריכה הכשר:

נבלת עוף טמא שחשב עליה ולא הכשירה. דנבלת עוף טמא צריכה מחשבה וצריכה הכשר, כלומר שיבוא עליה מים או אחד משבעה משקין, ואם חסר מחשבה או הכשר, טהורה, וממעטת וחוצצת בפני הטומא׳:

ו **ולא תבואה שבחלון.** שהשרישה בחלון ממש. משום דדעתו לפנותה שהיא מקלקלת את הכותל, וכל דבר שדעתו לפנותו אינו ממעט בחלון. ולעיל איירי שהשרישה רחוק מן הכותל דהשתא אין דעתו לפנותה:

השתי והערב המנוגעים. דשתי וערב מיטמא בנגעים, ודבר טמא אינו ממעט:

ולא לבינה מבית הפרס. הלבינה העשויה מעפר בית הפרס. ר״מ סבר שהיא טמאה כמו שעפר בית הפרס טמא, הלכך אינה ממעטת בחלון. ורבנן סברי, לא טמאו אלא גוש כבריתו הבא מבית הפרס, ולא העפר אפילו לאחר שגבלו. והלכה כחכמים. ושיעור הגוש, כפיקה גדולה של סקאים שהוא כחותם המרצופין:

פרק יד

א **הזיז שפניו למטה.** כמין לוח יוצא מן הכותל לחוץ וראשו כפוף למטה לארץ לצד הפתח, הלכך מצטרף אהלו עם הפתח ומביא את הטומאה בכל שהוא וחשיב כאילו יש בו פותח טפח, ואם טומאה תחתיו הבית טמא, שרואין ראשו הכפוף למטה כאילו הגיע לארץ, ומביא טומאה שתחתיו לצד הבית:

וגיזרה. שפניה למעלה. ראשה כפוף למעלה ואין אוהל שלה מצטרף עם הפתח, הלכך בעיה פותח טפח:

וגבלית. מפרש בתוספתא כלי שמניקה מכאן ומכאן ומשייר מן האמצע:

שנים עשר טפחים. דשיעור כל נדבך ארבעה טפחים. ונדבך הוא שורה של בנין אבנים:

והעטרות. אבנים סדורות בעיגול בולטות מן הקיר למעלה מן הפתח כעין כיפה לנוי, והיינו עטרה:

והפתוחים. שעושים מאבן על הפתח או על החלון לנוי, ופעמים שבולטים מן החלון ומן הפתח טפח או יותר:

ב **זיז שעל גבי הפתח וכו׳** הכא מיירי שנסתם הפתח, ומשום הכי בעינן שיהא בזיז פותח טפח. והכי משמע בתוספתא:

ושעל גבי החלון רום אצבעיים. כלומר בין חלון ששיעורו רום אצבעיים כגון שיירי המאור, בין חלון ששיעורו מלוא מקדח כגון העושה מאור בתחלה, זיז שעל גבי שניהם בכל שהוא:

ורבי יוסי אומר מלואו. חלון ששיעורו רום אצבעיים, זיז שלו שיעורו באצבעיים. וחלון ששיעורו מלוא מקדח זיז שלו נמי משערינן במלוא מקדח. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ג **אפילו גבוה מאה אמה.** אע״ג דזיז שיעור גובהו מן הפתח שנים עשר טפחים, בקנה החמירו משום דמיטלטל. ורבי יוחנן בן נורי סבר דאין להחמיר בקנה יותר מן הזיז, ולמעלה משנים עשר טפחים שיעורו בפותח טפח. והלכה כרבי יוחנן בן נורי:

ד **זיז.** שהוא רחב טפח וסובב את כל כותלי הבית מבחוץ, וכנגד הפתח אוכל שלש אצבעות ועל שאר הפתח אין זיז. שאם היה אוכל כנגד הפתח טפח היה הבית טמא לדברי הכל:

כלים שתחתיו טמאים. בהא לא פליג רבי יהושע כדפליג בסיפא, לפי שדרך טומאה לצאת:

רבי אליעזר מטמא את הבית. כיון דזיז חמור שמטמא בכל שהוא, מביא את הטומאה לבית בשלש אצבעות:

וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. והאכסדרה אוכלת בפתח שלש אצבעות, טומאה בבית, כלים שבאכסדרה טמאים. טומאה באכסדרה, ר׳ אליעזר מטמא הבית, ורבי יהושע מטהר. והלכה כר׳ יהושע:

ה **שני זיזין זה על גבי זה.** ומכוונים זה כנגד זה:

יש בהן פותח טפח. שכל אחד מן הזיזים רחבו טפח על טפח:

וביניהן פותח טפח. התחתון גבוה מן הארץ טפח והעליון גבוה מן התחתון טפח:

וטומאה תחתיהן. תחת התחתון. כל מה שתחתיו טמא ומה שעל גביו טהור, דחוצץ בפני הטומאה:

ביניהן. אם טומאה בין תחתון לעליון כל מה שביניהן טמא, אבל מה שתחת התחתון ושעל העליון, טהור, דחוצצים:

על גביהן. על גבי העליון. כנגד הטומאה עד הרקיע, טמא, וכל השאר טהור:

היה העליון עודף על התחתון וכו׳ תחתיהן וביניהן טמא. דבין שהטומאה תחת התחתון בין שהטומאה ביניהן, אותו העודף שהעליון יתר על התחתון טפח מערב את הטומאה בכל מקום. אבל מה שעל העליון טהור, דחוצץ:

על גביהן. על גבי העליון:

היה העליון עודף על התחתון וכו׳ טומאה תחתיהן. תחת התחתון:

תחתיהן וביניהן טמא. דאותו עודף מערב את הטומאה ביניהן ומביא את הטומאה למה שתחתיו:

ביניהן. אם הטומאה ביניהן או למטה בארץ תחת המותר, דהיינו כנגד העודף ולא תחת התחתון:

רבי אליעזר אומר תחתיהן וביניהן טמא. דאע״ג דליכא טפח בעודף מביא את הטומאה לתחת התחתון, הואיל ועודף עליו:

ביניהן ותחת המותר טמא. מה שבין שני הזיזין ומה שתחתיהן בארץ כנגד המותר, טמא:

ותחתיהן טהור. מה שתחת התחתון. דכיון דאין במותר טפח אין הטומאה באה תחת התחתון. והלכה כר׳ יהושע:

ו **ואין ביניהם פותח טפח.** שאין התחתון גבוה מן הארץ טפח ואין העליון גבוה מן התחתון טפח:

ביניהן ותחתיהן טמא. דאין התחתון חוצץ, כיון דאין תחתיו פותח טפח ולא על גביו פותח טפח, והעליון מביא את הטומאה לכל מה שתחתיו ותחת התחתון, וחוצץ למה שעל גביו, כיון דעליון גבוה מן הארץ טפח:

כנגדו עד הרקיע טמא. ומה שתחתיו טהור. דאע״ג דאין גבוה מחבירו טפח, הרי גבוה מן הארץ טפח וחוצץ:

ז **אין בהן פותח טפח.** שהזיזין אין ברחבן טפח, הלכך בין שהטומאה למטה בין שהטומאה למעלה לא חייצי כלל:

וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ בפותח טפח. וגבוהות זו מזו טפח, דינן כשני זיזין:

פרק טו

א **סגוס עבה.** הך מתניתין פירשנוה לעיל בפרק הבית שנסדק [משנה ג׳]. ואיידי דבעי למתני טבליות, הדר תניא הכא:

ואם היו של שיש. אפילו עליונה גבוהה מן הארץ טפח לא חשיבי אוהל להביא את הטומאה, כיון דהתחתונה ממעטת את האויר לפי שהן נחשבות כארץ. אבל טבלאות של עץ אינן חשובות כקרקע בזמן שהעליונה גבוהה מן הארץ טפח, אע״פ שהתחתונה ממעטת את האויר, העליונה מביאה את הטומאה:

ב **טבליות של עץ.** שהן סמוכות זו אצל זו וכל אחת מהן גבוהה מן הארץ טפח ונוגעות בקרנותיהן כל אחת בחברתה שאצלה, ודרך קרני הטבלאות שאין ברחבן טפח, הלכך כלים שתחת הראשונה שהטומאה תחתיה, טמאים, ושתחת השניה טהורים:

הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה. ואף על גב דתנן בפרק קמא כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב, הא תנן התם אין האוהל מתחשב, הלכך טבלא שהטומאה תחתיה אינה מן המנין:

עד שיהא בו ריבוע בפותח טפח. כמין תיבה פרוצה שיש לה ארבע דפנות היו עושים לשלחן שהשלחן יושב עליה, ואותה תיבה פרוצה קרוי ריבוע. ופעמים שהשלחן בולט ויוצא חוץ מאותו ריבוע טפח או פחות או יותר, והשתא קאמר דצריך שיהא השלחן בולט חוץ מאותו ריבוע בפותח טפח, דמה שבתוך הריבוע אינו מצטרף. ואם טומאה נמי בתוך הריבוע מבפנים, הריבוע חוצץ ומונע הטומאה מלעבור לחוץ:

ג **חביות.** שורות הרבה של חביות, זו אחר זו וזו על זו:

שהן יושבות על שוליהן. ופיהן למעלה:

או מוטות על צדיהן. ופיהן מן הצד:

באויר. בגינה או בחצר:

בפותח טפח. ברוחב טפח נוגעות זו בזו:

טומאה בוקעת ועולה. לצדדין קתני לה. דמוטות על צדיהן אפילו כנגד הטומאה אין טמא אלא מה שתחתיהן ועל גביהן, אבל מה שבתוכן טהור, כיון דאין כלי חרס מיטמא מגבו על מה שבתוכו מציל, ומה שאינו כנגד הטומאה אפילו שתחתיהן ועל גביהן טהור. וביושבות על שוליהן אפילו על מה שבתוכו אין מצילות, כיון שאין הפסק מאויר תוכו לאויר שחוצה לו, וחבית עצמה נטמאה ונטמאו כל כלים שבתוכה ואפילו שלא כנגד הטומאה, כדאמרינן טעמא בסוף פרק כוורת:

במה דברים אמורים בטהורות. דכיון דטהורות הן דמו לטבלאות של שיש שהתחתונות סותמות את חלל טפח וטומאה בוקעת ועולה:

אבל אם היו טמאות. אפילו אין גבוהות מן הארץ, העליונות שגבוהות מן הארץ טפח מביאות את הטומאה, שאין התחתונות סותמות כיון דטמאות, מידי דהוה אקפולין זו על זו וטבלאות זו על זו:

או גבוהות מן הארץ פותח טפח. מביאות את הטומאה, ואפילו טהורות, כיון דנוגעות זו בזו ברוחב טפח נחשבות כולן כאוהל אחד:

ד **שחצצו.** שעשה בו מחיצה:

מן הצדדין. שהיריעות והנסרים נתונות כנגד הכתלים של הבית:

או מן הקורות. שנתונות תחת תקרת הבית:

כלים שבחצץ טהורים. דיריעות ונסרים חוצצים, ונחשבים ככלים שעל הגג וככלים שחוץ לכותל:

כלים שבבית טמאים. דאין חציצה לטומאה, מידי דהוה אכלי חרס המוקף צמיד פתיל, דאם טומאה בבית מציל על מה שבתוכו, ואם טומאה בתוכו אין צמיד פתיל לטומאה:

כלים שבחצץ. הכלי שעם הטומאה בתוך המחיצה:

אם יש שם פותח טפח. שיש שם חלל רחב טפח:

ואם לאו טהורים. הכלים שבחצץ. אבל בית מיהא טמא:

ה **חצצו מארצו.** שכיסה קרקעית הבית בנסרים או יריעות:

טומאה בחצץ. אפילו יש בו טפח על טפח ברום טפח:

כלים שבבית טמאים. כביב שהוא קמור תחת הבית, דתנן לעיל בפרק ג׳, יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח, טומאה בתוכו הבית טמא, טומאה בבית מה שבתוכו טהור:

שארצו של בית כמוהו. כשאין בו פותח טפח:

ו **טומאה בפנים.** במקום התבן:

שכנגד היציאה. מקום פנוי יש כרוחב אמה מן הפתח עד כותל שכנגדו שנכנסים ויוצאים דרך שם להוציא התבן ולהכניס. וכלים שבאותו מקום הפנוי טמאים, מידי דהוה אטומאה בחצץ דכלים שבבית טמאים:

טומאה בחוץ. היינו במקום הפנוי מן הפתח עד כותל שכנגדו:

כלים שבפנים. במקום התבן:

אם יש במקומן טפח על טפח ברום טפח טהורים ואם לאו טמאים. דבחצץ נמי אם טומאה בבית כלים שבחצץ שאין במקומן טפח טמאים:

ואם יש בין התבן ולקורות פותח טפח. לא נתבטל התבן ההוא ליחשב כחצץ והרי הוא כשאר חפצים שבבית, ואין מציל על מה שבתוכו בין יש במקומו טפח בין אין במקומו טפח:

ז **וכן כרי של תבואה.** שביטלו:

אפילו טומאה בצד הכלים. שהיתה הטומאה בתוך הגל, וכלים שם סמוכים לטומאה בתוך הגל אבל אינן נוגעים בטומאה:

טומאה בוקעת ועולה. ומה שבצדה טהור. ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח ברום טפח, הרי הוא כקבר סתום ומטמא כל סביביו:

ח **חצר הקבר.** חצר המוקפת מארבע רוחותיה ארבע מערות של קברות:

טהור עד שיהא בה ארבע אמות. כל זמן שיש בה ארבע אמות טהור העומד בה. אבל פחותה מארבע אמות, טמא העומד בה. ואם אין שם אלא שלש מערות משלש רוחות ורוח רביעית של חצר פתוחה לאויר העולם, אפילו אינו מרוחק מפתח המערה אלא כל שהוא, טהור, ובלבד שלא יגע למשקוף של פתח המערה. והני מילי, חצר הקבר דמסיימא מחיצתה, אבל מת בעלמא תופס ארבע אמות לטומאה:

גולל לקבר. כיסוי על פתח הקבר:

אלא כנגד הפתח. של הקבר. והנוגע בקצה המונח חוץ לקבר, טהור:

עשה ראשה גולל לקבר. והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן. הנוגע ממנה בארבע טפחים סמוך לקבר, טמא משום גולל, ומארבע ולמעלה טהור:

בזמן שהוא עתיד לגוד. לקוץ. ואע״פ שלא קצץ עדיין. לגוד, כמו גודו אילנא (דניאל ד׳):

כולה חיבור. כל זמן שלא קצץ, ואע״פ שעתיד לקוץ. ואין הלכה כרבי יהודה:

ט **הנוגע בה.** כל זמן שהיא גולל:

טמא טומאת שבעה. דכתיב (במדבר י״ט:ט״ז) וכל אשר יגע על פני השדה, לרבות גולל ודופק:

והחבית והמשקין טהורים. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מליטמא באוהל המת, שנאמר (שם) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש צמיד פתיל עליו טהור, ובכלי חרס הכתוב מדבר שאינו מקבל טומאה מגבו:

רבי מאיר אומר וכו׳ ואין הלכה כרבי מאיר, אלא אע״פ שאין לך דבר שיש בו רוח חיים ומטמא, חוץ מאדם, מכל מקום מטמאים הן משום גולל כל זמן שהן גולל לקבר:

י **המאהיל על המת ונוגע בכלים.** הכלים טמאין טומאת שבעה מטעם חיבורים, כגון דבשעה שנגע במת או מאהיל עליו, נוגע כמו כן בכלים:

ואם יש בידיו פותח טפח טמאים. כיון דידיו מאהילות על המת ועל הכלים, מביאות את הטומאה:

שני בתים. ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה:

מביא את הטומאה. ונשארו שני הבתים טמאים. דאוהל של ידיו מצרף את הטומאה כאילו שני החצאים מונחים בזה ובזה:

ואם לאו. דאין בידיו פותח טפח, גברא מיהא טמא הוי כדתנן לקמן ועל עצמן בכל שהן, אבל שני הבתים טהורים:

פרק טז

א **כל המיטלטלין מביאין את הטומאה.** משום אוהל. שאם האהיל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים, מביא להם הטומאה:

כעובי המרדע. אפילו אין בו רוחב טפח אלא שיש בהיקפו טפח. דחוט של טפח מקיפו, דגזרו על הקיפו משום עביו:

אקפח את בני. אקברם. קיפוח לשון כריתה וחיתוך. ושבועה היא, אקפח את בני אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת קטועה ומחותכת, דהא פותח טפח בעינן:

ששמע השומע. כשנשאלה שאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאוהו ולא ידע משום מה טמאוהו. הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת, שהכלי עצמו המאהיל על המת טמא בכל שהוא, דלא בעינן פותח טפח אלא להביא את הטומאה תחת ראשו השני, וטמאו את האיכר או מטעם חיבורים או משום דהוה ליה כלים שנגעו במת ואדם בכלים וטמא טומאת שבעה. והשומע טעה לומר דטמאוהו מטעם שהמרדע מביא עליו טומאה מדין אוהל:

שיהו דברי חכמים מקוימים. שאומרים דמרדע מביא טומאה.

על האדם הנושאן. זימנין דאדם הנושאן אין עליו כי אם טומאת ערב, שבגדו מפסיק בין כתיפו למרדע והוי ליה דיקרב בדיקרב לדיקרב, והרואה

שמטמאים אותו טומאת ערב יטעה לומר משום אוהל טמאוהו לפי שיש בהקיפו טפח, ואתי למימר דטומאת אוהל אין בה כי אם טומאת ערב. הלכך גזרו עליו בעובי המרדע לטמא טומאת שבעה מדבריהם משום אוהל:

ועל עצמן בכל שהן. דכלי המאהיל על המת טמא אפילו כל שהוא:

ועל שאר אדם וכלים. שתחת המרדע.

בפותח טפח. כיון דאין להם טומאה כלל אין שייך לגזור על הקיפו משום עוביו:

ב **כוש.** פלך שהנשים טוות בו. ואע״ג דפשוטי כלי עץ הוא מקבל טומאה, משום צנורת של מתכת הקבועה בו:

אע״פ שאינן מכוונין. שאין שני חצאי זיתים מכוונים זה כנגד זה:

טמא. הכוש. דמביא הטומאה על עצמו בכל שהוא:

הקדר. מוכר הקדירות:

והסל. המוט שנושא בו את הקדירות. ובמסכת כלים קורהו איסל, דתנן התם [פרק י״ז משנה ט״ז] האיסל שיש בו בית קיבול מעות:

ואם יש בסל פותח טפח. מביא טומאה על הקדירות שתחתיו לצד השני שתלויות בו:

התלוליות. לשון תל:

הקרובות בין לעיר. הסמוכה לבית הקברות:

בין לדרך. הסמוך לבית הקברות:

אחד חדשות ואחד ישנות טמאות. מפני שהנשים קוברות שם נפליהן, דעד חמשים אמה אזלא אשה לחודה וקוברת שם הנפל שלה. אבל רחוקות לא אזלא לחודה לקבור בתל, והואיל וצריכה לאיש שילך עמה, הולכת לבית הקברות ואינה קוברת בתל. והא דמטמאינן בישנות ואפילו רחוקות, דחיישינן שמא קרובות היו מתחלתן וחרבה העיר ונשתכח הדבר:

ר׳ יהודה אומר כו׳ והלכה כר׳ יהודה:

ג **המוצא מת בתחלה.** שלא היה ידוע שהיה שם קבר. והכי אמרינן בגמרא בנזיר [דף ס״ד] המוצא, ולא שהיה מצוי. מת, פרט להרוג, דהרוג אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות, והכי גמירי לה.

מושכב. ולא שהיה יושב:

כדרכו. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו. דכל הני חיישינן להו שמא נכרים הן, שאין דרכן של ישראל לקבור מתים כך:

נוטלו ואת תפוסתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר. וצריך שיטול מן העפר של הקבר עמו, כדי תפיסה, שהוא כל העפר תיחוח שתחתיו, וחופר בקרקע בתולה שלש אצבעות. דכתיב (בראשית מ״ז:ל׳) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, שלא היה צריך לומר ממצרים, אלא הכי קאמר, מעפר של מצרים טול עמי. ורמב״ם גריס תבוסתו, העפר המעורב מדם וליחה של המת. לשון מתבוססת בדמיך (יחזקאל ט״ז):

מצא שלשה. אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה. כלומר מקבר ראשון עד שלישי אין פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה:

הרי זה שכונת קברות. וניכר שלשם קבורה נתנום שם, ואסור לפנותם, דקנו מקומם. ואפילו מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתנוהו שם אסור לפנותו. אלא שבאחד או בשנים אנו תולים שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם, אבל בשלשה מוכח שזה מקום מיוחד לקברות. ואורך המערה דרכה להיות שש ורחבה ארבע ואלכסונה עודף שתי אמות דהיינו שמונה, ומשום הכי תנן מארבעה ועד שמונה:

כמלוא מטה וקובריה. לא גרסינן לה הכא:

בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. שהמערה ארבע אמות רוחב על שש אורך, והחצר שהמערות פתוחות לו מכאן ומכאן, שש על שש, דהכי סבירא להו לרבנן בבבא בתרא פרק המוכר פירות (בבא בתרא דף ק״א), נמצא אורך שתי מערות וחצר שביניהן שמונה עשר אמות, ולפי שפעמים חופרים מערה אחת באלכסונה, ואלכסון של מערה עודף על ריבועה שני אמות, נמצאו עשרים אמה, שמונה דמערה ראשונה באלכסונה ושש דחצר שבין שתי המערות ושש דמערה שניה, דחד אלכסון אמרינן תרי אלכסוני לא אמרינן, והיינו דקתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה עשרים אמה, דהיינו ארבעים אמה, דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת כנגדה במערב החצר, אי נמי זו היא שבמערב החצר ויש עדיין אחרת במזרח החצר:

מצא מת אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. דמי יימר דמבית הקברות זה הויא ההיא מערה, שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר, וצריך לעשות גם לשם כל בדיקות דלעיל, דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים:

שרגלים לדבר. אחרי שנמצא כבר בשדה זו שכונת קברות:

שאילו מתחלה מצאו. לקבר זה קודם שמצא השלשה הראשונים, היה נוטלו ואת תפוסתו, כדתנן ברישא המוצא מת בתחלה כו׳ נוטלו ואת תפוסתו:

ד **הבודק.** הא דתנן ובודק הימנו ולהלן עשרים אמה, אין צריך לחפור את כולן, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה שאינו חופר, ועושה כן עד שמגיע לסוף עשרים. ואותה אמה שהוא חופר צריך לחפור עד שמגיע לסלע, או לבתולה, שהיא קרקע שלא נחפרה מעולם:

המוציא את העפר ממקום הטומאה. מאותם האמות שהוא חופר:

אוכל בדמעו. אם כהן הוא אוכל בתרומתו. לשון מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כ״ב:כ״ח). ואע״ג דאין כהנים רשאין לבדוק שהרי הן מוזהרין על הטומאה, מכל מקום אי אתרמי כהן ובדק אינו אסור לאכול בתרומה היכא דלא אתחזק שם טומאה:

המפקח את הגל. של אבנים שנפל על האדם ומת, אם כהן הוא אינו אוכל בדמעו. דכיון דהוחזקה שם טומאה חיישינן דלמא האהיל, ואפילו ספק חי ספק מת חיישינן:

ה **היה בודק.** להשלים עשרים אמה:

לנחל. נהר:

לשלולית. אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה שאמות אחרות של מים שותות ממנה:

או לדרך הרבים. שאין קוברים בה את המת:

מפסיק. ואינו בודק עוד להשלים עשרים אמה:

והכל טהור. ואין להם תפוסה. אלא מלקט העצמות בלבד ואין צריך ליטול יותר:

רבי שמעון אומר כו׳ ואין הלכה כר״ש:

פרק יז

א **החורש.** בית הפרס. מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ורבותי פירשו, פרס לשון דבר פרוס ושבור, שעצמות של מת נפרסו שם. ומפי אחרים שמעתי, על שם שפרסות בני אדם נמנעים ללכת שם מפני הטומאה:

מלוא מענה. של המחרישה. ממקום הקבר שהתחיל לחרוש בו עד מאה אמה באורך השדה על מאה ברוחב, חיישינן שמא הוליכה המחרישה ממנו עצם כשעורה. ואם היה חורש והולך חוץ למאה אמה, ממאה אמה ולחוץ טהור, שאין המחרישה מולכת עצמות הקבר אלא עד מאה אמה:

בית ארבעת סאין. מאה אמה אורך על מאה אמה רוחב הוא מקום זריעת ארבע סאין. שהרי חצר המשכן שהיה מאה על חמשים הוא בית סאתים, כדאמרינן בעירובין [כ״ג], נמצא מאה על מאה בית ארבע סאין:

רבי יוסי אומר בית חמש, סאין. ואין הלכה כרבי יוסי:

ובמורד. כלומר, שיעור זה שאמרנו לתנא קמא ולרבי יוסי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, הני מילי כשמוליך המחרישה במורד, דמגלגלתו למרחוק, והוא הדין כשהקרקע שוה במישור. אבל במעלה, כשחורש ועולה, לדברי תנא קמא נותן רובע קב כרשינין על בורך המחרישה, הוא עץ חלול כפוף עשוי כעין ברך שהמחרישה תקועה בו, ועושה בשוליו נקב קטן כשיעור שיצא ממנו גרעין אחד מגרעיני הכרשינים, ומוליך המחרישה והגרעינים נופלים מעט מעט, ובמקום שכלו הכרשינים שאין נופל מהם הרבה ביחד אלא שלשה גרעינים זה בצד זה שם כלה בית הפרס:

רבי יוסי אומר במורד ולא במעלה. לא אמרו דין בית הפרס אלא במורד, אבל כשהמחרישה עולה בגובה אין שם בית הפרס כלל, שמיד המחרישה ננערת ואם יש שם עצם נופל. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ב **והטיח בסלע.** הכה המחרישה בסלע ומתוך כך ננערה המחרישה:

או שניער את המחרישה. מן העפר שעליה. והא קא משמע לן דלא חיישינן שמא לא ניער יפה:

עד שם הוא עושה בית הפרס. ולא יותר, ואפילו תוך שש אמות או חמש:

בית פרס עושה בית פרס. המתחיל לחרוש בסוף בית הפרס או באמצע. מונה מאה אמה ממקום שהתחיל לחרוש, והוא נעשה בית הפרס כאילו חרש ממקום הקבר:

חרש חצי מענה. חמישים אמה ממקום הקבר, וחזר אחר כך וחרש משם עוד חמשים אמה אחרות, כל המאה נעשו בית פרס. והלכה כרבי יהושע:

ג **מלטימיא.** כמו מלא טמיא. חפירה מלאה מתים זה על גבי זה. טמיא בלשון ארמי עצמות של מתים:

ומצבירת העצמות. ממקום שהעצמות צבורים שם. דזה דבר שאינו מצוי שיהיה אדם חורש על חפירה שהיא מלאה מתים ועל צבירת עצמות גלויים, ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי:

ומשדה שאבד בה קבר. דהוי ליה ספק ספיקא, שמא לא חרש במקום הקבר, ואם תימצי לומר חרש שמא לא הוליך ממנה עצם:

או שנמצא בה קבר. שחרש ואח״כ נמצא. דבית הפרס דרבנן, ולא קנסו ליה כיון דלא ידע:

החורש את שאינו שלו. לא קנסו רבנן למהוי ארעא דחבריה בית הפרס. וכן נכרי לא שייך ביה קנס:

שאין בית הפרס לכותיים. כלומר, שהרי אף על הכותיים לא קנסו, כל שכן שלא קנסו על הנכרי:

ד **על גבי טהורה.** ששדה בית הפרס למעלה וטהורה למטה:

אפילו אדומה. שהיתה עפרה של טהורה אדומה:

והלבינוה. מחמת עפר בית הפרס שהיה לבן:

אין עושין אותה בית הפרס. שלא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו, ולא גזרו על העפר הנשטף עם המים:

ה **עליה טהורה.** ממה נפשך, אם הקבר בתוך הבית, הבית טמא והעליה טהורה. ואם הקבר תחת אסקופת פתח הבית, טומאה נכנסת לבית ועליה טהורה. אבל כשאין פתח העליה מכוון כנגד פתח הבית, חיישינן דלמא קאי קבר תחת הכותל מכוון כנגד פתחה של עליה, ובוקעת הטומאה עד שמגעת לפתחה של עליה, ונכנסת לעליה דרך הפתח:

ועפר חוצה לארץ. כלומר או עפר חו״ל. דארץ העמים ובית הפרס תרוייהו מטמו במגע ובמשא:

שבא בירק. כגון אגודה של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו בגושיהן, ובכל קלח בפני עצמו ליכא עפר כחותם המרצופין שהוא שיעור הגוש לטמא:

חותם המרצופין. אמתחות של עור כעין שקין שהולכי דרכים נותנים כליהם בתוכם וחותמים עליהם בחותם של טיט:

כסאה וכסאתים חותמות. של טיט. והאי עובדא מייתי רבי יהודה לסיועי לרבנן דלסאה וסאתים מעפר שבא מחוצה לארץ לא חששו, הואיל ולא היה בחותם אחד בפני עצמו כחותם המרצופין. והלכה כחכמים:

פרק יח

א **כיצד בוצרין בית הפרס.** ויהיו הענבים שגדלו בו טהורים:

מזין על האדם ועל הכלים. בשלישי:

ושונין. בשביעי:

ומוציאין חוץ לבית הפרס. ואע״ג דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה והוא משמונה עשר דבר שגזרו ביום, הני מילי לטומאה דאורייתא, אבל לטומאת בית הפרס דרבנן היא לא חשבינן לה הכשר. ומשום הכי נקט ותני מזין על האדם ועל הכלים כדי שיהיו טהורים מטומאה דאורייתא, ואע״פ שחוזרין ומיטמאין בבית הפרס בשעת בצירה, תו לא מיטמו ענבים בנגיעתם משום טומאת בית הפרס כל כמה דלא הוכשר הכשר גמור:

ואחרים. שלא נכנסו בבית הפרס:

מקבלין. מן הבוצרים:

ומוליכין לגת. בכלים אחרים. אבל הבוצרים אין מוליכין אותם לגת, לפי שהגת מלא משקין ומתכשרי בהו הכשר גמור:

ואם נגעו אלו ואלו טמאים. המקבלים ומטמאין כל הענבים. שהאדם שנטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים:

בית שמאי אומרים אוחז את המגל. דסברי הבוצר לגת הוכשר אפילו לטומאת בית הפרס, ומשום הכי צריך שיאחז המגל שהוא בוצר בו בסיב של דקל דלא מקבל טומאה:

או בוצר בצור. והוא אבן חדה, דלאו כלי היא:

ונותן לתוך כפישה. כלי גדול שכובשים בו זיתים, דלאו בת קבולי טומאה הוא:

ומוליך לגת. אפילו הוא עצמו. דכיון דזהיר ואית ליה היכרא שמניח בכפישה לא נגע:

במה דברים אמורים בכרם הנעשה בית הפרס. שהיו גפנים ואילנות נטועים בו קודם שנעשה בית הפרס. אבל הנוטע לכתחילה בבית הפרס, ימכר לשוק. דקנסינן ליה, מפני שלא היה לו ליטע בבית הפרס. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ב **שלשה בית הפרס הן.** כדקא חשיב להו ואזיל. שדה שנחרש בה קבר, ושדה שאבד בה קבר, ושדה בוכים:

ניטעת כל נטע. נוטע בה כל אילנות שירצה. ומתניתין דלא כרבי יוסי דאסר לעיל. ואיכא למימר דאף ר׳ יוסי לא אסר אלא ליטע בה כרם בלבד, משום דהבוצר לגת הוכשר, אבל לא שאר אילנות:

חוץ מזרע הנקצר. אבל זרע הנעקר עם שרשיו חיישינן שמא יביא עצם כשעורה עם העפר העולה עם השרשים הנעקרים:

ואם עקרו. אותו זרע הנקצר:

צובר את גורנו לתוכו. לתוך השדה עצמה. ודש אותו שם. ולא יביאנו לבית עד אחר דישה, שלא להרבות את הטומאה:

וכוברו בשתי בברות. זו אחר זו. שמא נתערב עמו עצם כשעורה:

והקטניות בשלש. לפי שהקטניות יש בהן עפר יותר מבתבואה משום הכי חיישי בהו טפי. אבל טהורין הן, שהרי לא הוכשרו. והלכה כחכמים:

ושורף את הקש ואת העצה. בתוך השדה. שמא יש בהן עצם כשעורה:

קש. תבן של תבואה:

עצה. תבן של קטניות:

ומטמאה במגע ובמשא. שדה בית הפרס שאמרנו:

ואינה מטמאה באוהל. דכל טומאתה משום עצם כשעורה ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל:

ג **נזרעת כל זרע.** הכי גרסינן ברוב הספרים. אבל בתוספת׳ קתני אינה נזרעת כל זרע. וכן היא בעיני:

ואינה ניטעת כל נטע. ולא מיבעיא דאין נוטעין לכתחילה, אלא אף הנטוע לא יקיים, שלא להרגיל בני אדם לשם, משום דמטמאה באוהל אחמור בה טפי:

חוץ מאילן סרק. דמותר ליטע בה. ומהו אילן סרק, שאינו עושה פירות:

ד **שדה בוכים.** מקום רחוק מבית הקברות שמושיבין שם המטה של המת ומתוועדין ובוכין שם:

לא ניטעת ולא נזרעת. בפרק קמא דמועד קטן בגמרא, מפרש דמשום יאוש בעלים נגעו בה, דכיון שכן הוא, מתיאשים הבעלים ממנה והוה ליה כמיצר שהחזיקו בו רבים ואסור לקלקלו. ודוקא כשנתיאשו הבעלים, שהחזיקו בו הרבים כדין. אבל לא נתיאשו, דהשתא שלא כדין החזיקו בו, מותר לקלקלו:

ועפרה טהור. דלא מחזקינן בה טומאה כלל:

ועושים ממנו תנורים לקודש. מה שאין כן בשני בית הפרס הראשונים:

שבודקים לעושה פסח. אשדה שנחרש בה קבר קאי. דאם הולך שם אדם וצריך לשחוט את פסחו, בודקים אותה כדמפרש בסיפא, ואם לא נמצא שם עצם כשעורה הולך ועושה את פסחו:

ואין בודקין לתרומה. דדוקא לפסח סומך אבדיקה זו, משום דטומאת בית הפרס דרבנן, וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כרת, שמי שאינו מקריב קרבן פסח במועדו חייב כרת. אבל בתרומה דאין באכילתה כי אם עשה, העמידו דבריהם במקום עשה ואין מועלת בדיקה זו להתירו בתרומה:

ולנזיר. שהלך שם:

בית שמאי אומרים בודקין. ואם לא נמצא שם עצם כשעורה אינו מגלח:

ובית הלל אומרים אין בודקין. דבין נמצא ובין לא נמצא מגלח ומביא קרבן:

את העפר שהוא יכול להסיטו. כגון עפר תחוח:

וממחה. עושהו דק דק בידו כדי שיראה אם יש בו עצם כשעורה:

ה **כיצד מטהרין בית הפרס.** אבית הפרס הראשון קאי, שהוא שדה שנחרש בו קבר:

נוטלין ממנו שלשה טפחים. כשיעור עומק המחרישה שמגלגלת העצמות:

ר׳ שמעון אומר כו׳ ואין הלכה כר׳ שמעון:

הרוצף. לשון רצפה של אבנים:

טהור. כיון דאין יכול להסיטן. שאם היה מהלך על גבן וניסטות, איכא למיחש אהיסט עצם שתחתיהן:

אף העוזק. החופר ומשליך האבנים, אם עשה כן בכל בית הפרס, טהור. עוזק, לשון ויעזקהו ויסקלהו (ישעיהו ה׳:ב׳). ואין הלכה כרבי שמעון:

ו **המהלך בבית הפרס.** בשדה שנחרש בה קבר:

על אבנים שיכול להסיטן. כגון על גבי אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ והן ניסטות מחמת העובר עליהן, ועצם כשעורה ניסט מכוחו. ורוכב על גבי אדם או בהמה [שכוחן] רע והוליכוהו עליהן, טמא הרוכב, דכיון דכוח התחתון רע, מחמת משא העליון ניסטו והוי כאילו הוא מסיט העצם. אבל אם היה כח הנרכב יפה, לא חשיב הרוכב כמסיט העצם. והיכי דמי אדם שכוחו רע, כל שרוכבו וארכובותיו נוקשות. ובהמה שכוחה רע, כל שרוכבה ומטילה גללים:

בהרים ובסלעים. אע״פ שאין קוברין שם מת:

טמא. מפני עפר ארץ העמים שמתגלגל שם:

בים ובשונית טהור. מטומאת גושה. שגזרו על גושה של ארץ העמים לשרוף תרומה וקדשים שנגעו בעפרה ואין שורפים תרומה וקדשים שבאו בים ובשונית, שאין קוברים שם מת, אבל טומאת אוירה של ארץ העמים יש בהן, שגזרו על אוירה לתלות, שתרומה וקדשים שנכנסו לאויר ארץ העמים ולא נגעו בגושה, לא אוכלין ולא שורפין:

בזעפו. כשהים הולך וסוער:

ז **הקונה שדה בסוריא.** ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד. ועפרה טמא כחוצה לארץ, וחייבת במעשרות ובשביעית כארץ ישראל:

אם יכול להכנס לה בטהרה. שאין ארץ העמים מפסיק בין אותה שדה שקנה לארץ ישראל:

טהורה. אותה שדה. ואפילו אגושה דידה לא גזרו, כיון שהיא של ישראל, דמשום הכי קתני הקונה שדה. אבל אם היה רוחב טפח מארץ העמים או מבית הקברות מפסיק בין ארץ ישראל לשדה שקנה בסוריא, דהשתא אין יכול ליכנס בה בטהרה, עפרה של אותה שדה טמא כחוצה לארץ:

מדורות הגוים. שבארץ ישראל:

טמאים. שקוברין נפליהן בבתיהן:

ארבעים יום. כשיעור יצירת הולד:

אע״פ שאין עמו אשה. דנכרים פרוצים בעריות ומביאין נשים לבתיהן בלילה:

עבד. של ישראל:

או אשה. ישראלית:

משמרין. המדור של הנכרים, שלא יקברו שם:

ח **הביבין העמוקים.** צינורות שמקלחין מהן השופכים לרשות הרבים. ויש ספרים שכתוב בהם הכוכים, לשון כוך, מערה שתחת הקרקע:

ועפר התיחוח. דאיכא למיחש דמחמת הנפל שקברו שם נעשה העפר תיחוח:

חזיר וברדלס. דרכן לחפור ולחפש תחת הקרקע, ואם ימצאו נפל קבור יוציאוהו משם. ברדלס, חיה שקורין לה בערבי אלצבע:

ט **אצטבא.** עשויה לנוי לפני הבתים. ואין קוברים שם נפלים:

עיר נכרים שחרבה. ערי ארץ ישראל שדרו בה נכרים וחרבה מן הנכרים:

אין בהן משום מדור עובדי כוכבים. שחיות מצויות שם ומוציאות כל הנפלים שנקברו שם. ואין הלכה כר׳ שמעון בן גמליאל:

קברות. כלומר ידוע שהם קברות:

היה ספק. אם מארץ העמים אם מארץ ישראל:

וטיהרוהו. דחשבוהו כארץ ישראל. אי נמי, היה ספק אם היו שם קברות אם לאו, וטיהרוהו שהעידו שאין שם קברות:

קיני. שם מקום והיו נוהגים בו טומאה מספק, עד שנמנו עליו רבי ובית דינו וטהרוהו:

י **אהלי ערביים.** אינן קבועים במקום אחד, ומשום דלא קביעי לא קברי ביה. אי נמי, לפי שנוסעים וחונים ממקום למקום לא רצו להחזיק טומאה:

והסוכות. של שומרי פירות:

והצריפים. מדורות שאין להם גג, אלא הדפנות נוגעות בראשיהן זו לזו. ודירות של צער הן ולא קביעי:

בורגנין. סוכות עשויות בשדה להכניס בהן פירות מפני הגשמים:

אלקטיות. גג עומד על ארבעה עמודים להתקרר בו בקיץ שהרוח מנשבת בו מכל צדדיו. ולשון אלקטיות, בתי הקיץ, תרגום קיץ. קייטא:

מקום החצים. מקום שבני העיר מניחין בו חצים לשמור לעת מלחמה:

מקום לגיונות. שחונים בו חיילות של מלך: